

Očetje

Kratke zgodbe o sodobnem starševstvu

Uredila Živa Humer in Iztok Šori

Očetje
Kratke zgodbe o sodobnem starševstvu

Uredila Živa Humer in Iztok Šori

Naslov: Očetje. Kratke zgodbe o sodobnem starševstvu

Izdajatelj: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije

Uredila: Živa Humer, Iztok Šori

Kraj in leto izida: Ljubljana, 2016

Fotografija na naslovnici: iStock

Ta e-knjiga je brezplačna.

Publikacija je nastala s finančno podporo Norveškega finančnega mehanizma. Za vsebino publikacije sta odgovorna urednica in urednik in zanjo v nobenem primeru ne velja, da odraža stališča Programa Norveškega finančnega mehanizma.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

173.5-055.52-055.1(0.034.2)

OČETJE [Elektronski vir] : kratke zgodbe o sodobnem starševstvu / uredila
Živa Humer, Iztok Šori. - El. knjiga. - Ljubljana : Mirovni inštitut, Inštitut za
sodobne družbene in politične študije, 2016

ISBN 978-961-6455-81-7 (epub)

ISBN 978-961-6455-83-1 (pdf)

1. Humer, Živa

285694464

Kazalo

Uvodni nagovor urednice in urednika	5
Nekaj besed k zgodbam iz Norveške	7
1. del: SLOVENIJA	8
<i>Damijan</i>	9
<i>Fredek</i>	13
<i>Janino</i>	15
<i>Bojan</i>	17
<i>Urban</i>	19
<i>Peter</i>	21
<i>Gorazd</i>	24
<i>Srečko</i>	27
<i>Riko</i>	29
<i>Kimba</i>	31
<i>PANKer</i>	33
<i>Jure</i>	35
<i>Luka</i>	38
<i>Bluemm</i>	39
<i>Sašo</i>	41
<i>Grega</i>	42
<i>Žan Prijatelj</i>	44
<i>Ton</i>	48
2. del: NORVEŠKA	50
<i>Michael</i>	51
<i>Kristian</i>	53
<i>Harald</i>	54
<i>Markus</i>	55
<i>Hans Petter</i>	56
<i>Henrik</i>	57

Uvodni nagovor urednice in urednika

V zadnjih desetletjih so se vloge očetov v družinah in na splošno moških v družbi spremenile. Vedno več se jih odmika od tradicionalnega mita o prehranjevalcu družine in aktivno vzgaja otroke ter opravlja družinsko delo. Tako danes ni nič kaj nenavadno, če v parku srečate očeta, ki hrani nekajmesečnega dojenčka, ga previje in se z njim igra. Spremenile so se tudi politike, ki preko mehanizmov očetovskega in starševskega dopusta spodbujajo očete, da bi bili vključeni v življenje otrok že v najzgodnejši dobi. Prav tako statistike in raziskave potrjujejo sicer počasno, a vendar progresivno premikanje v družbo bolj enakovrednega starševstva. Pri tem pa javne podobe moških in moškosti v pretežni meri ostajajo stereotipne in zanemarjajo njihovo skrbstveno vlogo. V oglasnih sporočilih za otroške in gospodinjske pripomočke moški redko nastopajo kot ljubeči skrbniki ali gospodinjci. Politikov, gospodarstvenikov, znanstvenikov, umetnikov in drugih znanih moških v medijih ne sprašujejo, kako usklajujejo poklicne in družinske obveznosti, prav tako so v javnosti zelo redko predstavljeni kot očetje. Tudi na knjižnih policah je del, ki bi naslavljala očete, malo, tistih, ki bi govorila o njihovih prvoosebnih izkušnjah, pa skorajda ni. Slednji manko želi vsaj deloma zapolniti pričujoča knjiga.

Poleti leta 2015 smo v okviru projekta Očetje in delodajalci v akciji – ODA povabili očete v Sloveniji, naj napišejo kratko zgodbo o dilemah, konfliktih, občutkih in razmišljanjih, s katerimi se srečujejo v vlogi očeta. Na Norveškem so storili podobno naši partnerji iz organizacije Reform iz Osla, ki so nagovarjali predvsem očete na očetovskem in starševskem dopustu. Želeli smo, da očetje pišejo o tem, kar se zdi pomembno njim samim, zato so v veliki meri sami odločali, o čem in kako bodo pisali. Prosili smo jih le, da se gibljejo znotraj okvira naslednjih orientacijskih vprašanj: kakšen oče ste, ali ste zadovoljni s tem, kako in koliko skrbite za otroka, kaj vam pomeni otrok, kako se vam je spremenilo življenje z njegovim prihodom, kako se očetovstvo kaže v vsakdanjem življenju, partnerskem odnosu, med prijatelji, pri starših ter kako vpliva na vaše delo in obratno, kako delo vpliva na vaše očetovstvo. Nastala je zbirka 24 zgodb: 18 iz Slovenije, ki so objavljene v prvem delu in 6 iz Norveške, ki so objavljene v drugem delu knjige.

Vsaka zgodba je posebna. Najprej zato, ker so očetje raznolika skupina, kar se odraža tudi pri piscih: živijo v dvostarševskih družinah, v istospolni partnerski skupnosti, so ločeni ali ovdoveli. Različen je tudi njihov zaposlitveni položaj, ki se kaže kot eden ključnih dejavnikov očetovanja. Tako več očetov poroča o težavah v delovnem okolju, ker svojega družinskega življenja in skrbstvene vloge niso želeli popolnoma podrediti delu. Prav tako različno razumejo svojo vlogo: nekateri si prizadevajo za popolno enakost s partnerko/-jem, spet drugi izpostavljajo razlike in ohranjajo ekskluzivne prostore, namenjene očetu in mami. V različnem obsegu izrabljajo očetovski in starševski dopust, v katerem večina prepozna priložnost za vzpostavljanje tesnejših vezi z otrokom. Očetovstvo premišljajo tudi skozi odnos, ki so ga imeli s svojimi očetmi in ob tem poudarjajo, kaj želijo prenesti naprej na svoje otroke in kaj v vzgoji in odnosih narediti drugače. Spet drugi tematizirajo vpliv starševstva na partnerski odnos ali prosti čas. Eden od očetov odpira vprašanje, kako na starševanje in partnerski odnos vplivajo duševne motnje. Skupne vsem zgodbam pa so velike in male skrbi: emocionalna povezanost z otroki, občutja veselja, sreče, solze in strahovi, razmišljanja o vzgoji in vsakodnevnih dogodkih, ki jih radi pripišemo predvsem materam. Pripovedi očetov dokazujejo, da je skrb za otroke univerzalni element, ki ni vezan zgolj na materinstvo, temveč v enaki meri tudi na očetovstvo.

Na naš javni poziv so se v glavnem odzvali mlajši očetje, ki imajo otroke v predšolskem in šolskem obdobju ter očetovstvu pripisujejo velik pomen in si aktivno prizadevajo, da bi bila njihova vloga pri vzgoji otrok in skrbi zanje čim večja. Ob tem tako v Sloveniji kot na Norveškem obstaja še cel spekter drugačnih očetov, tudi takšnih, ki se iz različnih vzrokov v vzgojo otrok in delo doma ne vključujejo. V tej knjigi ponujamo predvsem vpogled v očetovstvo, ki ga strokovna literatura imenuje novo, aktivno in skrbstveno. Pri tem zgodbe razkrivajo, da aktivno očetovstvo ne temelji nujno na enakovredni delitvi dela in odgovornosti doma ali zavezanosti enakosti spolov.

Zgodbe so prvoosebne in subjektivno (ter anonimno) razkrivajo kompleksne položaje in premisleke očetov, kar razumeva kot prispevek k emancipaciji moških v Sloveniji. Štirideset let po tem, ko so ženske pod geslom »osebno je politično« začele tlakovati pot družbenim spremembam tako, da so najprej v varnih prostorih in nato še v javnosti pripovedovale o osebnih izkušnjah in občutjih, je ta korak nedvomno nujen, saj doslej moški o svojem položaju večinoma niso premišljali na tak način.

Zahvaljujemo se vsem očetom v Sloveniji in na Norveškem, ki so prijazno prispevali svoja razmišljanja, in Norveškemu finančnemu mehanizmu, ki je podprl projekt Očetje in delodajalci v akciji – ODA, v okviru katerega je izšla ta publikacija.

*Živa Humer in Iztok Šori
Ljubljana, julij 2016*

Nekaj besed k zgodbam iz Norveške

Na Norveškem je bila uvedba plačanega neprenosljivega dopusta za očete, ki je ob uzakonjenju leta 1993 znašal 4 in danes obsega 10 tednov, velika prelomnica. Napoved t.i. očetovske kvote je bila sprva sprejeta s posmehom in prezirom. Splošno mnenje je bilo, da bodo moški očetovski dopust izrabili za obnovo garaže ali lov na lose, skratka za vse drugo, razen za skrb za otroka, medtem ko bodo morale matere doma še vedno vse postoriti same. Do interesov moških in njihove sposobnosti poskrbeti za otroka, je vladalo veliko nezaupanje.

Raziskave kažejo, da se je od prvih reakcij na očetovski dopust do danes spremenilo veliko. Po aktualnih podatkih 68 odstotkov očetov, ki so upravičeni do očetovske kvote, to v celoti izkoristi ali pa celo zaprosijo za podaljšanje. Pri tem se prizadevanja moških za vključevanje v družino ne ustavijo le pri koriščenju plačanega očetovskega dopusta. Najnovejša raziskava o porabi časa kaže, da se je pri očetih otrok starih od 1 do 6 let, količina časa, ki ga dnevno porabijo za skrb za otroke in gospodinjstvo, povečala za 1 uro. V povprečju očetje porabijo 4 ure in pol na dan, matere pa 6 ur za skrb za otroke in gospodinjstvo. Te spremembe so pomembne predvsem zato, ker večje vključevanje očetov v družinsko delo omogoča materam bolj enakovredno vključevanje na trg dela.

Zelo smo veseli, da vam lahko predstavimo šest zgodb očetov iz Norveške, ki so na očetovskem dopustu ali so ga pravkar zaključili. Preživeti z otrokom dva meseca in pol ter poskrbeti za vse njegove potrebe, je za očete »velika stvar«. Izkazujejo veliko navdušenja in poguma, obenem pa pišejo tudi o frustracijah, s katerimi se srečujejo. Pri tem se v zgodbah kažejo spremembe, ki jih raziskave zaznavajo na nacionalni ravni. Fizična prisotnost, emocionalna bližina ter skrbstvene aktivnosti kot so hranjenje, menjavanje plenice ali potiskanje vozička, so postali samoumeveni del življenjskega repertoarja očetov in moških. Biti čustven, prisoten in skrben oče, je postal način potrditve njihove moške identitete.

Zelo je pomembno, da mi, moški, pripovedujemo o svojih otrocih. Najprej je za nas same dobro, da delimo veselje in skrb o stvareh, ki so nam v življenju pomembne. Moške skrbi, kaj si mislijo drugi moški in pogosto ne želijo izstopati, še posebej ne na delu. S pripovedovanjem o otrocih sodelavcem in delodajalcem pokažemo, da niso samo matere tiste, ki skrbijo za otroke in morajo npr. predčasno iz službe po otroka v vrtec. Opominjamo tudi zdravnike in zdravnice ter učitelje in učiteljice, da tudi očetje spremljamo razvoj otroka.

*Daniel Paul Getz in Ole Nordfjell, Reform – resource center for men
Oslo, julij 2016*

1. del
SLOVENIJA

Damijan

39 let; en otrok, star 4 leta.

No, mene so že po dveh tednih začeli spraševati, ali sem bolan, pa da sem shujšal in kako sem bled. Očitno sem bil res zdelan, a meni se ni zdelo tako.

Začelo se je ob treh zjutraj. No, pravzaprav se je začelo že devet mesecev prej, kakor koli, nekaj jo ščiplje. Popadki? Tisti pravi? Ah, ne ne, tako jo je ščipalo že dva dni, to verjetno še ni tisto pravo, sva si razlagala. Au, tu je še eden in kmalu še eden! Mogoče pa se le nekaj dogaja? Skočim po štoparico in meriva intervale. Izkaže se, da so na pet minut in zmeraj bolj pogosti. To je to, pograbiva že pripravljeno potovalko, vključujoč čokolado, žitne ploščice in druge »power up« izdelke, in šibava v porodnišnico.

Pričakujeva otroka. Prvega. Fantka. Oh, ta psihični pritisk, zdaj gre pa zares! Jaz sem bil pripravljen, vsaj teoretično. Hodila sva v šolo za starše in na porodne vaje, prebral sem knjige, vadil previjanje na medvedku in treniral pestovanje s štruco kruha. Ker sem bolj tehničen tip, sem posvetil posebno pozornost izbiri vozička. To pomeni, da sem proučil vse lastnosti vseh vozičkov na trgu, obiskal številne trgovine in jih preizkušal; na ulici sem celo ustavljal ljudi z vozički, ki so bili meni všeč, ter jih zasliševal o tem, kako so zadovoljni. Takrat bi se lahko brez težav zaposlil v kakšni trgovini z otroško opremo kot promotor otroških vozičkov. Še nasvet bodočim očkom: voziček naj ima štiri velika napihljiva kolesa, po možnosti z blažilniki. Tako bo stabilen tudi na neravnem terenu v živalskem vrtu, ne bo se zatikal na peščenih potkah v Tivoliju in ne bo zdršaval na snegu, zaradi česar ne boste potrebovali verig. Nujno je, da ima spodaj veliko košaro ali kakšno torbo, saj boste morali ogromno reči vzeti že na krajši sprehod. Naj vas ne premami doplačilo za držalo za stekleničko, v katerem bi lahko imeli pivo, saj se bo takoj spenilo in ne bo užitno.

Skratka, vsa pripravljenost v trenutku splava po vodi, ko dejansko napoči čas. Potem pa si zmeden in kar nekaj hitiš in misli ti skačejo sem in tja, da česa ne bi pozabil, in potem seveda kaj pozabiš in tako naprej. Nervoze nočem kazati navzven, zato se delam »blazno kul« in sproščam vzdušje s črnim humorjem in bedastimi pripombami. Ob tem se spomnim raznih primerov, za katere izveš, ko se pogovarjaš z drugimi bodočimi starši, ko so ženske rojevale tudi po dvanajst ur in podobne strahote.

S popadki je bila že čisto pri koncu. Samo še nekaj krepkih potiskov, glasen aaaajjjiiii in že sem videl glavico. Ponosno sem prerezal popkovino, in ko smo se skupaj objeli, se mi je odvalil kamen od srca. Vsa napetost se je naenkrat razblinila, adrenalin je padel, sreča je preplavila moje telo in oči so se mi zarosile. Kako lepa mala kepica življenja. Čeprav vsa od krvi in sluzi, ampak lepa najina kepica. Postal sem očka.

Potem pa se je začelo zares. Vsi so nama govorili, da so prvi trije meseci najtežji, češ da se še »uvajaš« v vlogo starša in tudi otrok takrat potrebuje največ pozornosti in časa. No, mene so

že po dveh tednih začeli spraševati, ali sem bolan, pa da sem shujšal in kako sem bled. Očitno sem bil res zdelan, a meni se ni zdelo tako. Sem se pač na polno vrgel v vlogo, kar sem tudi pričakoval, in pri vsem tem nisem niti opazil, da sem pozabil skrbeti zase, se pravi redno jesti, spati in druge osnovne reči. Tako me je prevzelo.

S sinom sem bil tako rekoč 24 ur na dan. Ker sem samozaposlen in delam od doma, sem si lahko svoj delovni urnik maksimalno prilagodil in sem bil neprestano na voljo. Izkoristil sem tudi vse možne oblike dopustov, plačanega in neplačanega. Meni je tako vseeno, saj mi nihče ne krije bolniške in ne plača dopusta, zato je moj delovnik polnih 40 ur na teden, vsak teden, brez izjeme. Tistih 15 dni očetovskega dopusta je bil moj prvi plačani dopust in do danes tudi edini.

So pa tudi prednosti, če delaš od doma. Lahko sem preživel kakovosten čas z otrokom, ki je tako »rasel gor« z obema staršema, medtem ko so redno zaposleni očetje videvali svoje otroke samo po nekaj ur na dan. Tako sva si skrb lahko delila in je bilo tudi partnerki lažje. Skupaj smo lahko hodili na sprehode, pa k zdravniku, na igrišče in tako naprej, skratka, bil sem ves čas prisoten. To pa pomeni, da se mi je življenje precej spremenilo, glede na to, koliko časa sem imel zase prej. Popoldanska in večerna druženja s prijatelji so postajala zmeraj bolj redka. Je pa res, da tega niti nisem toliko pogrešal, kot sem pričakoval, saj so mi ure, ki sem jih lahko preživel z otrokom, pomenile toliko več.

Čeprav so govorili, da so prvi trije meseci najtežji, to sploh ne drži. Takrat je ravno najlažje in nikoli kasneje ni več tako enostavno. Res je, da se moraš privaditi na drugačen urnik, bioritem in predvsem na manj spanja, ampak kar zadeva skrb in delo okoli otroka, pa ni tak problem. Dokler se ne plazi naokoli, je še najbolj obvladljiv. Malo štručko lahko odložiš kamor koli (seveda ne na rob mize ali pločnik) in tam te bo tudi počakala, še obrnila se ne bo. Nič ne bo prevrnila, nikamor zbežala, nič ušpičila, stvar je super enostavna. Na začetku tudi vse sorodstvo nenehno ponuja pomoč; babice kuhajo kosila, kupujejo igrače in obleke itd. Skratka, prvi trije meseci so res enostavni. No, vsaj pri nama je bilo tako. Si pa mislim, da je lahko tudi drugače, če stari starši niso več živi ali stanujejo daleč oziroma če oče ves čas dela in ga ni doma ali pa ga sploh ni in je mama sama za vse. Tu se lahko kar zahvalim vsem po vrsti, ker so nama res olajšali situacijo.

Ko pa se začne mali plaziti naokoli, kaj šele, ko shodi, takrat se pa začne. Dobesedno ga moraš imeti ves čas na očeh. Neprestano moraš predvidevati, kaj vse se lahko zgodi, kaj lahko vrže po tleh, kaj bo dosegel in česa ne, kaj dal v usta, kaj ima v rokah, kje sploh je in zakaj je taka čudna tišina. Zavarovati moraš celotno stanovanje, oblepiti ostre vogale, zamašiti vtičnice, prestaviti stvari na višje police, zapirati vrata in tako naprej, skratka: ves čas moraš biti pozoren. Spomnim se, da sva komaj čakala, da bo dovolj star za v vrtec, da bova imela malo miru, časa zase in za delo. Kajti čez dan nisem mogel za službo narediti prav nič in sem se navadil delati ponoči. Zato sem zelo hvaležen partnerki, da me zjutraj pusti spati kakšno urico dlje in ona odpravi mulca v vrtec. Običajno pa ga grem jaz iskat, da ima ona več časa za popoldanske službene obveznosti. Tudi gospodinjska opravila si deliva in malo je stvari, ki bi jih počel samo eden. Sicer pa je zame pomembnejše, da se s sinom igrava dinozavre, kot da je kuhinja pospravljena. To naredim zvečer.

Svojo očetovsko vlogo vidim predvsem v vzgoji in še pred tem v skrbi za pravilen in zdrav razvoj otroka. Temu sem se dokaj resno posvetil, prebral knjige in hodil na predavanja na te teme, in

to še preden je bil sin dovolj star za tovrstno vzgojo. A zdi se mi, da ti nobeno znanje in knjige prav nič ne pomagajo, ko se enkrat prvič znajdeš v situaciji, ko gre za tvojega malčka. Takrat v trenutku pozabiš vse modrosti ter odreagiraš čustveno in zaščitniško in tako narediš, karkoli je treba, samo da neha jokati. A iz izkušenj in napak se učimo.

Žal je pogosto lekcija, ki si jo najbolj zapomniš, tudi najbolj boleča. Tako se je zgodilo, ko je imel sin prvič res visoko vročino. Ko nič več ne deluje razen svečke, pa še ta samo za eno uro. Kaj pa zdaj? Spomnil sem se, da bi ga lahko ohladila pod prho. Ampak namesto da bi začel s toplo vodo in jo postopno ohlajal, sem ga ves živčen in v strahu, da se ne bo skuhal v lastnem soku, zalil z mrzlo. Joj, kakšna napaka! Tako se je drl, kričal in bil v šoku, pa vse skupaj ni trajalo več kot nekaj sekund, zapomnil pa si je za vse leto. Prve mesece po tem ga sploh nisva več mogla prhati. Umivala sva ga z mokro krpico. Vodo sva mu šele čez nekaj mesecev ponovno predstavila, pa ne v obliki prhe, temveč peneče kopeli, da se mu ni takoj spet sprožila strašna asociacija na prho, in počasi se je stvar normalizirala. Res je, da otrok hitro pozabi in čez nekaj let se ne bo več spomnil, kaj se je zgodilo, ampak vode pa še zdaj ne mara. Verjetno sploh ne ve več, zakaj se ne mara kopati, ampak izkušnja je bila tako močna, da je še zdaj prisotna, pa ima štiri leta. Tudi v morju se ne mara kopati.

Stvar mi je dala misliti. Zdaj razumem, kako lahko nekatere hude travmatične izkušnje (zlorabe ipd.) pustijo dolgoletne posledice in ožigosajo osebo za zmeraj, čeprav se jih sploh ne spominja. S prhanjem le ni bilo tako hudo, a po tem dogodku sem postal zelo analitičen in samokritičen. Pogosto sem se sekiral, ko sem povzdignil glas nadenj ali pa mu česa nisem dovolil in je jokal. A kmalu sem ugotovil, da tudi otroci niso tako krhki in da prav dobro vedo, kdaj so kaj narobe naredili, in takrat tudi sprejmejo kritiko ali kazen. Zdi se mi, da je trik dobre vzgoje, najti zdravo ravnotežje med dvema skrajnostma, ali bo po moje in pika ali pa se bo ustreglo vsaki njegovi želji in muhi.

Mislím, da sem v očeh drugih zelo popustljiv očka. Je pač res, da mu s partnerko veliko dovoliva (ker sva se tako dogovorila). Če stvar ni ravno škodljiva za zdravje oziroma ne bo povzročila materialne ali psihološke škode, potem mu dovoliva, da to naredi. Vsaj prvič. Naj poskusi, naj pridobiva različne izkušnje, naj spoznava in raziskuje. Naj skače po postelji, paca po steni (ima v ta namen določen del stene), lahko ropota z lonci in strese moko in tako dalje, vendar bomo po tem tudi skupaj pospravili. Tako smo se izognili situacijam, ko bi ga prepovedana stvar blazno privlačila, pa tudi posledic svojih dejanj se bolj zaveda. Nikoli recimo ni skrivaj počel, česar ne bi smel, ker je vedel, da če bo vprašal, ali lahko, mu bova verjetno dovolila, vsaj v nekih kontroliranih okvirih. Tako se je zgodilo, da se je igral kuharja in v lonec stresel moko in vodo, da bi naredil testo. Pri tem se je seveda nekaj moke streslo po tleh, a glej ga, fanta, vzel je sesalnik, pa čeprav ga je komaj vlekel za sabo, in posesal.

Je pa taka taktika tudi dvorezni meč. Če mu veliko dovoliš, se navadi, da je vse po njegovo, in ko temu ne bo tako, bo trmaril, kričal in zganjal cirkus. In spet iščeš neko srednjo pot, ravnotežje.

In tako se učim tudi jaz, iz dneva v dan. Moram biti trden in strog, ko je treba, ter popustljiv in razumevajoč, ko to potrebuje. Poskušam odkriti neki recept, ki bi deloval v vsaki situaciji (ali pa vsaj v večini). A bolj ko razmišljam o teh stvareh, bolj vidim, da ni pravila. Vsaj ne takega, ki bi

držalo za vse otroke in situacije. Še pri enem včasih deluje, drugič ne. Vsak je unikatni in tudi današnji dan je drugačen od včerajšnjega in jutrišnji bo spet nekaj novega; tako je to, ko si oči.

Fredek

29 let; en otrok, star 9 mesecev.

Del mene je hotel ostati v tisti deželi brezskrbnosti, kjer je še čas izgubil svoj pomen. Drugi del pa si je želel domov k svoji hčerkici.

Odpravil sem se na jug. Avto smo natlačili do vrha, kolikor se je le dalo. Pa še malo več. Ni mu bilo prizaneseno v nobenem pogledu. Ko je zmanjkalo prostora, smo se za nameček sprli, ali potrebujemo pohodniške čevlje ali ne. Ti so ob odpiranju prtljažnika vsakokrat padli na plano. Osebnostno sem zagovarjal idejo, da so nepotrebna krama, ki odžira že tako omejeno prostornino in da jih tako ali tako ne bomo potrebovali. Spakirali smo še šotor, kupe spalnih podlag in vreč, nekaj toplih oblačil, saj se je med vremenskimi obeti našel tudi sneg, in neskončno gmoto jamarske opreme. Ta je vključevala osebno varovalno opremo, nekaj sto metrov vrvi, pritrdišča itn.

Doma nam je uspelo, z muko in dolgim pregovarjanjem seveda, doseči konsenz, da lahko počitnice podaljšam na 10 dni. In to je bilo to. Utelesenje sreče na Zemlji v obliki 10 dni potovanja po Črni gori. Vse, kar je ostalo od nekdanjega družinskega avta, sta bili pisana odejica moje devetmesečne hčerke in ena izmed pozabljenih igračk. Ko je avto odrinil, sta oba predmeta dobila status svetinje. Nihče se ju ni dotikal, oba sta bila skrbno pospravljena. Od te točke naprej sta bili samo še cesta in pot.

Čeprav poln pričakovanj in vznemirjenja, na družino seveda nisem pozabil. Kvečjemu obratno, dostikrat sem se spomnil na njih. Včasih me je tovrstna misel razbremenila, včasih pa »zašila« in močno razžalostila. V zadnjem času je hčerka vidno napredovala iz tedna v teden, celo iz dneva v dan, zato mi je bilo težko, ko sem pomislil, da zamujam njen sunkoviti napredek. Tolažil sem se, da gre vendar le za deset dni. Hkrati naj vam ne ustvarjam utvar o tem, da sem ves čas mislil le na družino. Gorski vrhovi, kanjoni, silovite rečne struge, iskanje vhodov v jame, pripravljanje prenočišč – vse to je prispevalo k temu, da sem na raziskovalnem potovanju užival. Kakorkoli že, dejstvo je, da sem nekaj časa preprosto izginil iz družinskega življenja. K temu je pripomoglo tudi okolje. V jamah, ki smo jih obiskovali, ni signala. A ne samo tam, tudi zunaj ga ni bilo, ker smo dneve preživljali v odmaknjenih delih države, kamor signal operaterjev očitno ne seže, čeprav oglašujejo nasprotno. In tako je čas mineval v izjemni naravi in družbi dobrih ljudi.

A kot se vse konča, se je tudi naša pot bližala svojemu koncu. V meni se je pojavil razkol. Del mene je hotel ostati v tisti deželi brezskrbnosti, kjer je še čas izgubil svoj pomen. Drugi del pa si je želel domov k svoji hčerkici. Domov sem prispel sredi noči, poskrbel le za osnovno higieno in podrt od dolgega in zahtevnega potovanja zaspal do jutra.

V nasprotju s predhodnimi dnevi, ko so me budili sončni žarki, me je tokrat zbudil jok hčere. Nič drugačen kot velikokrat prej, a sem ga bil veliko bolj vesel. Približeval sem se njeni postelji in

pričakoval, kako se bo čez njen obraz razlezel nasmeh. Tega ni bilo. Tudi hrepenenja po toplem objemu ne. V otroški postelji me je dočakal zgolj strah in pogled, poln nezaupanja. Podrlo me je, ko sem dojel, da me ne spozna. Še joka ni bilo, vse skupaj je bil izsek iz nemega filma. Brez glasu je gledala v neznano podobo, ki se je po desetih dneh prikazala pred njo. Ni mi bilo jasno, kaj se dogaja. Niti to, kaj naj si mislim o vsem. Samo bolelo je. Spraševal sem se le, ali je to mogoče, in se tolažil z idejo, da gre le za deset dni. Kaj pa je to? Nič. Malenkost. Mogoče, če si na tem svetu več kot devet mesecev.

Janino

30 let; en otrok, star leto in šest mesecev.

V trenutku nepozornosti je moj sonček, takrat star le 11 mesecev, padel s kuhinjskega pulta. Hvala bogu, brez kakšnih posledic. Moj svet se je ustavil.

Po moji 18-mesečni izkušnji očetovstva lahko rečem, da je to nekaj najlepšega, kar se ti lahko zgodi. Ko sva z ženo ugotovila, da je noseča, sva živela v tujini. Najprej sva se vprašala, ali sva sploh pripravljena na to. In odgovor je res preprost: za to si vedno pripravljen. Tudi če še kakšno leto po rojstvu ne ponotranjš tega zavedanja, da si postal starš, si na vse to pripravljen. Tista mala kepica se stiska k tebi in se skriva pred svetom. Potrebuje mamino nežnost in očetovo zaščito. Moj sin in jaz sva bila od prvega dneva super tim. Ko je mamica po porodu okrevala v porodnišnici in kasneje doma, sva se midva previjala, spala, se ljubkovala in uživala v skupnem času. Vsakič posebej me je navdušilo dejstvo, da se ob meni počuti varno, da ga moja bližina pomirja in predvsem, da se je ta vez skozi čas krepila. Bili so trenutki, ko je bilo zaradi zasedenosti v službi boleče zapustiti dom in slišati jok najinega malčka, ko me je klical in čakal, da se bom mogoče vrnil.

S časom sem postajal vedno bolj okupiran s služenjem denarja in zagotavljanjem dobrega standarda za svojo družino, kar je primarna naloga vsakega očeta. Vsak mesec sva z ženo na račun podjetja pospravila kar lepo vsoto denarja in si lahko privoščila najboljše zadeve, ki sva jih potrebovala, v moji duši pa ni bilo vse mirno. Čeprav v Sloveniji prevladuje prepričanje »najprej štalca, pol pa kravca«, se jaz s tem nisem poistovetil. Gre za staro tradicijo, ki sloni na starih prepričanjih, čas pa gre naprej. Živimo skoraj v središču Ljubljane, v najetem stanovanju, vse imamo na dosegu in v službo gremo lahko peš; do vrtca bi potreboval kolo, da ne bi trajalo predolgo.

Torej, imela sva vse in z družbenega vidika bi lahko rekli, da sem dober oče, ki opravlja svojo funkcijo z odliko. Pa je to res? Verjetno bodo vsi, ki si našega življenjskega sloga ne morejo privoščiti, rekli da, očka z odliko. Kaj pa se iz tega nauči mali nadobudnež, ki posnema dejanja in se poistoveti z vsem, kar vidi; ja, z vsem, kar vidi, in ne s tistim, kar sliši. Otroci pridejo na svet čisti kot solza. Nimajo predsodkov, denar jih ne zanima in starša sta vzor, po kateremu se zgleduje. Tudi če pogledam sebe, vidim nazore svojega očeta in mame. Nekateri so odlični, nekateri pa tako brezzvezni, da mi je včasih kar malo nerodno, ko si jih priznam. Zakaj bi morali biti kot skala, ki je ne sme nič zlomiti? Zakaj je očetovska figura prikazana kot nadčloveška in ljubezen z očetovsko vlogo nima prav dosti? Kot oče bi moral biti trd, neomajen in družina bi morala biti temu popolnoma podrejena.

Prišel je dan, ko sem z otrokom ostal sam. Moj mobilni telefon je brez premora zvonil in po določenem času sem popustil in se javil. V trenutku nepozornosti je moj sonček, takrat star le 11 mesecev, padel s kuhinjskega pulta. Hvala bogu, brez kakšnih posledic. Moj svet se je ustavil. Telefon je postal nepomemben in ves uspeh je postal beda. Od takrat naprej je moj pogled spremenjen za večno.

Kaj je zame očetovstvo oziroma kaj mi ta vloga predstavlja? Nekdo nad mano mi je zaupal nasmejanega otroka in s tem tudi dal odgovornost, da mu kar najbolje pomagam priti skozi življenje. Po lastnih izkušnjah moram biti pri tem več kot le pozoren na to, da mu bom pustil odrasti, mu pokazal, kako se izražati, mu pustil biti ranljiv in ga naučil, da so padci vedno namenjeni temu, da se naučimo pobrati. Danes, pol leta po tistem padcu sva s sinom večja prijatelja kot kdaj prej. Skupaj se ogromno smejeva, igrava, izzivava, prepirava, imava rada, predvsem pa se oba učiva. Vloga očeta ali pomanjkanje te v življenju otroka lahko dolgoročno pusti zelo globoke rane. Tisti, ki ti je najbližje, povzroči rane, ki nas zaznamujejo najgloblje. Kdo mu bo postavil meje, kdo mu bo pokazal njegovo pravo vrednost, kako se boriti do konca in naprej za svoj prav in svoja prepričanja?

Ko gledam starejše generacije očkov, se pri njih veliko učim. Zakaj mislijo, da biti »mač« našim otrokom kaj pomeni, in zakaj bi potrebovali takšen zgled? Čas, ko je bilo fizično postavljanje nekaj vredno, je mimo. Ko gledam svojo generacijo, se pri njih prav tako veliko učim. Kako odstopati od družbenih usmeritev in pričakovanj? Zakaj bi se zlil z večino in sledil črednemu nagonu, ko pa lahko otroka naučiš, da do najboljšega rezultata in počutja ne prideš po najlažji poti? V življenju ni bližnjic in le iskrenost do sebe prinese veselje in zdravo samozavest, ta pa je osnova za vse dosežke v življenju. Sicer mislim, da se trend očetovstva v Sloveniji (malo je tudi odvisno od regije) razvija v smer, ko očetje vedno več časa in pozornosti namenjajo svojim otrokom. Morda bomo potrebovali še nekaj let, da bo večina očetov svoje otroke oboževala in jih dala na prvo mesto. Vendar pa moja generacija že kar dobro razume, da materialne stvari mogoče prinašajo boljše razmere za razvoj otroka, vendar pa dokler doma stvari ne »klapajo«, otrok ne morete usmeriti na pravo pot.

Bojan

34 let; en otrok, star leto in pol.

Jaz delam in hočem delati doma vse. Sem pa že dobil pripombe od kolegov, da malo pretiravam, recimo s tem, da otroka previjam.

Imam leto in pol starega sina, zato je izkušnja očetovstva zame še dokaj sveža. S partnerko sva bila skupaj deset let, preden sva dobila otroka, in sva se relativno dobro zavedala, v kaj se spuščava. Kljub temu pa se, ko se ti rodi otrok, znajdeš v nekem posebnem stanju in miniti mora nekaj časa, preden zares ugotoviš, kaj se dogaja, in se prilagodiš novi vlogi.

Pri porodu sem bil seveda zraven, kar se mi zdi zelo pomembno, kot izkušnja in za večjo povezanost z otrokom in partnerko. Po rojstvu sem ostal doma en mesec in prevzel vsa gospodinjska opravila, da se je partnerka lahko popolnoma posvetila otroku in si telesno opomogla. Zdaj so se stvari malo obrnile, ker zelo malo kuham; to počne partnerka, jaz pa se recimo ta čas igram z otrokom. Razmišljala sva tudi o delitvi starševskega dopusta, a sva prepozno oddala papirje na center za socialno delo in bi potem morala utemeljevati, zakaj je nujno, da gre partnerka nazaj v službo. Čeprav je bila že od začetka za to, mislim, da je bila na koncu vesela, da je bila lahko še naprej doma ona. Meni je očetovski dopust vsekakor prinesel veliko, čeprav je bil prekratek, in sem za to, da bi postal obvezen.

Svojo vlogo vidim v tem, da sodelujem pri vseh opravilih v zvezi z otrokom in gospodinjstvom, da sem prisoten oče in partner. Kot sodelovanje razumem, da si s partnerko deliš stvari, ki pridejo z otrokom: dobre in manj dobre. Vem pa tudi, da partnerka sama ne bi privolila v to, da bi prišel domov, šel na balkon, si odprl pivo in kadil in bi mi bilo vseeno za domače obveznosti. Jaz delam in hočem delati doma vse. Sem pa že dobil pripombe od kolegov, da malo pretiravam, recimo s tem, da otroka previjam. Naše partnerke se namreč pogovarjajo, kaj kdo doma dela, in potem jih morajo ti možje poslušati od njih. Meni se zdi to samoumevno in si niti ne predstavljam, da bi bilo drugače in ne bi skrbel za otroka in prispeval svojega deleža v gospodinjstvu. To se potem vidi tudi v odnosu z otrokom, ki se je zelo navezal name, čez dan je z lahkoto zaspal pri meni, ko je začel jesti tudi gosto hrano, sva šla lahko sama na kak celodnevni izlet ali obisk. Razlika je bila edino ta, da jaz ne morem dojeti.

Zelo pomembno je, da sva s partnerko usklajena pri tem, kakšna sporočila posredujeva otroku. Nama se zdijo zelo pomembni bližina, povezanost in pristni odnosi v družini, ki jo postavljava na prvo mesto. Veliko časa preživimo skupaj, tudi ponoči, saj otroka nisva dala v svojo sobo takoj po prihodu iz porodnišnice. Meniva, da potrebuje varnost, bližino – sploh na začetku, ko pride na svet in je še ves prestrašen.

Temu sva prilagodila tudi službi. Partnerka je zaposlena za polovični delovni čas, ker nam je za zdaj tako lažje, dokler še nimamo vrtca in na otroka pazi najin prijatelj (ki pa je kot moški varuh

deležen številnih začudenih vprašanj in pogledov, a se odlično obnese). Odkar imam otroka, hodim v službo prej, tako da sem lahko čim več časa doma. Omejil sem tudi službena potovanja. Delam v nevladni organizaciji in vesel sem, da sploh imam te možnosti. Pri nas sicer nimamo posebnega pravilnika, vendar mislim, da se kar uspešno sproti dogovarjamo, kakšen aranžma ustreza posameznemu zaposlenemu. Na delu sem postal tudi bolj učinkovit. Zbujam se petnajst čez pet ali pa ob pol šestih zjutraj, ob šestih začnem v službi, in če je vse v redu, končam ob dveh popoldne, se pravi sem ob pol treh spet doma. Zunaj delovnega časa nisem dosegljiv na telefonu za službene zadeve in res zelo redko prinesem delo tudi domov. Potem kaj pojedemo, skuhamo po navadi že prejšnji dan. Če le vreme omogoča, gremo ven. Zdaj smo najeli tudi vrt in veliko časa preživimo tam.

Urban

40 let; dva otroka, stara 2 in 4 leta.

To, da kot moški ostaneš doma, je danes sprejeto pozitivno, le da vse skrbi, kaj bo z mojo službo, pokojnino in tako naprej.

Biti oče mi pomeni praktično vse. Resnična odgovornost za malo življenje, nov prag v življenju, ki ga je bilo treba prestopiti. Veliko sreče in tudi veliko sivih las. Biti oče je super, in če bi se le dalo, bi z lahkoto živel od očetovstva. Sem srečen in zadovoljen, da sem oče in da se lahko vsak dan zbudim v svet, v katerem migata moja naslednika.

Po koncu ženinega drugega porodniškega dopusta sem z otrokoma ostal doma jaz. Tako sva se dogovorila, ker se nama je zdelo pomembno, da sta na začetku življenja pri svojih starših. Odločila sva se, da jih dava v vrtec, ko bosta stara dve leti. Kot starš se drugače ukvarjaš z njimi kot vzgojitelj v vrtcu, saj jim lahko posvetiš vso svojo energijo in čas. To, da sem ostal doma, se je prav tako časovno ujemalo z gospodarsko krizo, saj sem imel vedno manj dela, medtem ko je imela žena redno zaposlitev. Ampak to bomo kmalu spremenili, ker gre manjša v vrtec in bom spet imel več časa za delo.

Trenutno je skrb za otroka pravzaprav moja služba. Zato sta oba, razumljivo, zelo navezana name, tako da so tudi opravila, denimo umivanje, hranjenje, uspavanje in tako naprej, v glavnem moja naloga. Ker z njima preživim več časa, tudi kadar se kateremu kaj zgodi, najprej pritečeta k meni. A mamice nikoli ne bom mogel nadomestiti in vez, ki jo ima žena z njima, je prav posebna. Splošna gospodinjska opravila pa si s partnerko deliva. Recimo, ona da prat perilo, jaz obesim, zloživa skupaj. Saj bi dal tudi prat perilo, če ne bi imel prepovedi, ker ga ne znam ločiti po barvah. Zunanja dela so v glavnem moj primat. Nisva še prišla do tega, kaj je treba narediti okoli hiše in vse opravljam jaz, le vrt obdeluje žena.

Vedno se mi je zdelo normalno, da poskrbim za otroka in pospravim za sabo. Tako kot je žena naredila pol otroka, sem ga tudi jaz. Kot moški moraš znati tudi skuhati in urediti otroke. Meni se to zdi pomemben pogoj za moško samozavest in samostojnost. Tako za mojo kot za sinovo, saj se uči z zgledom. Mojim seveda. V bistvu to vprašanje ni vezano na moške ali ženske, ampak na osebo, na starša. Mislim, da se moraš truditi biti kot starš samozadosten. Sicer se mi zdi pomembno, da je prvo leto ob otroku mama, še pomembneje pa se mi zdi, da je aktiven tudi oče, predvsem zaradi svoje rasti. Da ve, kaj otrok je, kakšna odgovornost je to. Za mame je to nekako samoumevno. Za nas očete ni, mi imamo druge težave in zdi se mi zelo pomembno, da si od začetka zraven. In da tudi jemlješ otroka s polno odgovornostjo. Saj sem že povedal: če si ga že naredil, potem moraš tudi skrbeti za njega.

Seveda se z rojstvom otroka tvoje življenje močno spremeni, ampak vse je odvisno tudi od tega, kakšen človek si in kaj hočeš v življenju. Če imaš srečo, da postaneš oče enemu otroku, se

spremeni najprej tvoj bioritem. To je prva stvar. Potem se spremeni tvoj urnik. Pri prvem otroku sicer samo delno, ampak se. Potem pa se spremeni razmerje s tvojo partnerko, zaradi tega, ker v njem kar naenkrat nista več dva, ampak ste trije. In ti moraš začeti kalkulirati. Moja izkušnja je taka, da so bili na začetku otroci prvi. Že pred časom pa sva ugotovila, da niso več nujno vedno oni prvi, ampak da sva midva v prvem planu. Otroci so pač, kot temu radi rečejo, nam na posodo, potem pa gredo. In sva jih začela tako tudi obravnavati.

Pomembnejše kot to, koliko časa si z otrokom, je, da se aktivno ukvarjaš z njim. Ni treba, da si ves dan doma. Pomembna so skupna kosila. Da resпустиš vse ob strani. Ampak vse. Telefoni, tablice, časopisi in kaj vem kaj vse nas moti. Zelo pomembno se mi zdi, da kot oče otrokom omogočaš stik s primarnimi materiali, palicami, kamenjem, zemljo ... Da jim ne ponujaš risank in računalnika, ampak da imajo pristen stik z naravo. Pomembna se mi zdi tudi zdrava hrana. Pri vsem tem imava s partnerko zelo podobna stališča, kar je eden od pogojev za zdravo življenje. Predvsem poskušava otroke vzgajati v odgovorne ljudi. Starejši že pospravi in počisti za sabo, s čimer se uči, da imajo dejanja tudi svoje posledice.

To, da kot moški ostaneš doma, je danes sprejeto pozitivno, le da vse skrbi, kaj bo z mojo službo, pokojnino in tako naprej. Predvsem se to sprašujejo ljudje, ki nimajo stika z realnostjo. Mi ne bomo dočakali upokojitve, delali bomo, kolikor bomo mogli. Zato pa je treba delati zlagoma, ne hiteti do petinšestdesetega leta, potem pa v pokoj. Tudi partnerka se je morala na to privaditi. Na začetku nisem smel od hiše, ne da bi bil pod nadzorom, kje smo, kaj delamo, ali smo v redu, ali nismo. Ampak sva se pogovorila in razčistila. Verjetno so to običajne reakcije odgovornih mam, ki jih vsaka stvar neizmerno skrbi.

Biti oče je resnično ena najbolj nepozabnih reči v življenju. Očetovstvo se z lahkoto primerja z alpinističnim vzponom na visoko goro. Eno samo trpljenje in napor, ko pa je vrh dosežen, je razgled čudovit in občutek nepopisen.

Peter

38 let; štiri otroke, stari 5, 7, 9, in 10 let.

Vsak je priganjal in skrbel za tisto, kar se je njemu zdelo pomembno. Jaz v zvezi s streho nad glavo, žena pa pri skrbi za naraščaj, pred rojstvom in seveda po njem; od nekdanj je prevzemala tudi večino skrbi za gospodinjstvo.

Sem zelo družinski tip. Družina mi veliko pomeni in veliko pomeni tudi moji ženi. Ta vrednota je bila osrednje vodilo pri najinemu načrtovanju skupne poti. Oba sva si želela številno družino. Ker prihajava iz večjih družin, sva dobro poznala nemajhne prednosti takšnega okolja za vzgojo in učenje sožitja. Prav tako sva bila dobro seznanjena z izzivi, ki jih prinaša nadstandardno število družinskih članov. Bila sva kar precej pogumna in danes imava štiri otroke: tri hčere in enega sina. Osebno doživljam najino veliko družino kot svoj življenjski izziv.

Družini kot življenjskemu cilju sva močno podredila poklicni karieri. Kot visoko izobražena v tehničnih poklicih nisva imela večjih težav pri iskanju zaposlitve. Sva se pa pri izbiri delodajalca veliko spraševala o združljivosti delovnega mesta z družinskim življenjem. »Prepovedanih« vprašanj (kako dolg je v praksi delovnik, ali si lahko privoščiva odsotnost zaradi nege otroka, redni, porodniški, očetovski dopust) seveda nisva postavljala na zaposlitvenih intervjujih, sva se pa o tem dobro pozanimala pri zaposlenih v podjetju oz. panogi.

Tako sva dala prednost zaposlitvi v večjem kolektivu, kjer se delo lažje prerazporedi in omogoča zaposlenim večjo fleksibilnost pri izrabi dopusta ali nadur. Je bil pa zlasti pri meni pomemben kriterij tudi to, da je delo intelektualno intenzivno in omogoča razvoj novih kompetenc. To pa niti ne toliko z vidika kariernega napredovanja, ampak bolj zaradi možnosti (pre-)zaposlitve, če bi se moje delovno razmerje pri trenutnem delodajalcu prekinilo iz razlogov, na katere ne morem vplivati. Če imaš družino, imaš najprej odgovornost, da jo preskrbiš in si ne moreš ravno privoščiti, da ne bi imel »rezervnega načrta«, če ostaneš brez službe. V sebi doživljam, da je narediti vse za »preskrbljenost družine« primarno moja, tj. očetova naloga.

Že pri enem otroku ni bilo enostavno usklajevati dela in družine. Bilo je preveč začetkov hkrati. Začetki v najinih službah, ko sva se morala učiti, se izkazati in si ustvariti dobro ime v podjetju, da bi pozneje lahko izrabila starševske ugodnosti. Potem je bilo tu urejanje stanovanjskega vprašanja. In seveda veliko novega za naju oba v zvezi z rojstvom in skrbjo za otroka. Kljub temu sva se v službi maksimalno potrudila in zelo pazila, da nisva zlorabljala starševskih ugodnosti, ter tako v delovnem kolektivu pridobila dolgoročno zaupanje. Še več, žena se je na moj predlog v službo vrnila še malo pred iztekom porodniške in tako naredila zelo pozitiven vtis na delodajalca. Zaradi razumevajočega delodajalca sem tudi jaz takrat lahko uporabil del njenega porodniškega dopusta. Druge skrbi sva si razdelila kar avtomatično, brez posebnega dogovora. Vsak je priganjal in skrbel za tisto, kar se je njemu zdelo pomembno. Jaz v zvezi s

streho nad glavo, žena pa pri skrbi za naraščaj, pred rojstvom in seveda po njem; od nekdanj je prevzemala tudi večino skrbi za gospodinjstvo.

Pri štirih otrocih pa je tempo dveh polnih zaposlitev postal prezahteven. Ker nisva želela krajšati časa, namenjenega otrokom, sva zmanjševala tistega, namenjenega najinemu počitku in odnosu, kar je pripeljalo do zelo resne krize v zakonu. Rešitev sva videla le v tem, da vsaj eden zmanjša delovne obveznosti, s čimer smo pridobili nekaj dodatnih ur dnevno, ki jih nameniva počitku in samo nama. Takrat sem bil pripravljen formalno zmanjšati svoje delovne obveznosti, kljub prepričanju, da je oče tisti, ki mora preskrbeti družino. Povsem enako pripravljenost je pokazala tudi žena. Zaradi podobnih izhodišč sva presodila, da naj zmanjša svoje delovne obveznosti tisti, pri katerem bo to lažje in čigar delovno mesto ima dolgoročno manjši potencial za dohodkovno vzdržnost in poklicni razvoj.

Ženin prehod na štiriurni oz. tridnevni delovnik (v njenem podjetju so bili res pohvalno prilagodljivi) je prinesel velike spremembe na bolje. Je pa ta nesimetrija pri zaposlitvi nujno pripeljala do nesimetrije pri času, preživetem skupaj z otroki. Ker sem torej jaz postal tisti, ki nosi primarno nalogo preskrbeti družino, jemljem to svojo vlogo toliko bolj odgovorno. V službi dajem vse od sebe, prevzamem nase še kakšno dodatno nalogo in posledično preživim tam še več časa. Najbrž preveč. In zagotovo premalo z otroki. Žal je delovnik v podjetju ne samo dolg, temveč tudi naporen. Pogosto se tako zgodi, da je oče doma fizično prisoten, vendar preutrujen za kakršno koli pametno interakcijo z otroki.

Pri štirih otrocih hitro zmanjka časa in energije, predvsem da bi se posvetil vsakemu posebej. Čisto nikoli pa ne zmanjka vzgojnih izzivov. Veliko se sprašujem, kakšen oče sem in kako bi lahko bil boljši. Vedno znova se pri tem obregnem ob pomanjkanje časa. Vzgamam precej avtoritativno. Prvič zato, ker je časovno in energijsko manj potratno, otroke »nakomandiraš«, obljubiš šibo/korenček in je. Iz podobnega razloga se trudim vzgajati z osebnim zgledom. Vzame malo časa, zahteva pa veliko samonadzora. Toda kljub temu pomanjkanje kakovostno preživetega časa z otroki vedno znova kruto udari nazaj. Otrokom mi ne uspe dovolj prisluhni in jih bolje razumeti. Večkrat sem kateremu naredil krivico, ker sem v pomanjkanju časa narobe ocenil situacijo in izrekel vzgojno kazen napačnemu za dejanje, katerega ozadja nisem dobro razumel. Vem, da sem ravno takrat v njihovih očeh najbolj izgubljal avtoriteto in bil najslabši možen zgled. Po drugi strani verjamem, da otroci tudi v moji odsotnosti vidijo zgled očeta »preskrbnika«. Se pravi očeta, ki žrtvuje svojo navzočnost v družini, da bi jo preskrbel. Predstavljam si, da sem jim s tem zgled za njihovo osamosvojitve in samostojno skrb za lastno preživetje.

Če je že moj čas, preživet z otroki, omejen, se, kadar smo skupaj, še toliko bolj trudim prisluhni jim tam, kjer jih mama ne sliši, in jim dati tisto, česar jim ona ne more. Materinsko vlogo dojemam povsem drugače kot svojo očetovsko. Prav tako imava z ženo različna značaja. Vem, da otroci drugače dojemajo spodbudo, pohvalo ali grajo iz mojih ust, kakor če jo izreče mama. Čutim, da potrebujejo potrditve in usmeritve iz obeh polov in morajo najti ravnotežje med obojim. Mama mora skrbeti. Oče mora spodbujati. Mama prinaša nežnost in toplino. Oče gradi pogum in samopodobo. Zato me velikokrat v službi za hitrejše dokončanje dela motivira misel, da bi bil čim prej spet z otroki. Z njimi si želim biti v stiku vsak dan in nočem, da bi šli spat, ne

da bi se videli in vsaj na kratko pomenili z očetom. Žal mi to marsikdaj prepreči preutrujenost zaradi intenzivnega udejstvovanja v službi.

Moj vpliv na obseg delovnih nalog je omejen. Lahko pa vplivam na to, da časa ali energije v podjetju ne izgubljam po nepotrebnem. Ponosen sem nase, da mi je že na začetku uspelo omejiti druženje s sodelavci zunaj delovnega časa, npr. skupne pijače po službi. Že leta sem v svojem delokrogu edini, ki se tovrstnemu druženju izogibam, čeprav polno pripadam kolektivu in imam rad svoje sodelavce. Mnogokrat to storim s težkim srcem in sem zaradi tega črna ovca. Vendar so sodelavci mojo načelno držo prepoznali in jo upoštevajo. Tudi druga skupna druženja (pikniki, teambuildingi ...) poskušam maksimalno kombinirati z družinskim programom.

Še zlasti odkar imam družino, imam strašansko rad praznike in dopust. To je čas, ko je zanjo resnično veliko časa in prostora. Ko odpadeta dnevna rutina in površinskost družinskega stika. Ko se je mogoče z otroki pomeniti v globino, ko je mogoče v družini zagnati kakšno iniciativo, ko je s kakšnim doma načrtovanim izletom mogoče nakazati pot v širni svet samostojnosti, kar razumem kot končni cilj vzgoje. Praznikov in dopusta si ne pustim vzeti. Zaradi družine. Moje pohvale delodajalcu, ki je bil pri tem vedno zelo razumevajoč.

Gorazd

38 let; en otrok, star 3 leta, eden na poti.

Težave s prepogostimi službenimi potmi mi uspeva reševati na različne načine, saj nočem, da breme otrok nase prevzame žena – v tem primeru ne bi bil več oče in mi ne bi bili več družina, ki mi pomeni največ.

Prihod otroka je bil zame največji preskok v življenju. Večji kot takrat, ko sem odšel od doma v Ljubljano študirat, večji, kot ko sem diplomiral in zaključil svoja študentska leta in se zaposlil, in bolj prelomen kot takrat, ko sem se poročil. Predvsem je to velika in dolgoročna odgovornost, da ustrezno poskrbiš za človeško bitje, ki samo ne more skrbeti zase. S seboj prinese veliko odrekovanja. Po drugi strani pa prinaša veliko veselje, ko vidiš otroka, kako se razvija, ko mu odgovarjaš na nešteto, za njega nedvomno zelo pomembnih vprašanj, ko mu zvečer prebereš pravljico in ga stisneš k sebi ter mu zaželiš lahko noč, ko vesel in radosten priteče k tebi in vzklika »ata ata ata« in še in še ... Vsekakor je dobiti otroka dogodek, ki pomeni prehod na novo raven življenja in bivanja, in ni primerljiv z drugimi dogodki na življenjski poti.

Sem vodja raziskovalne skupine v manjšem slovenskem raziskovalnem inštitutu s področja naravoslovja. Poleg znanstvenoraziskovalnega dela trenutno skrbim za vodenje dela pri štirih mednarodnih projektih in po potrebi delam tudi pri projektih za industrijo. Pred kratkim sem postal mentor mlademu raziskovalcu. Odgovoren sem za delovna mesta okrog 15 ljudi, kar ni tako malo. Dela skratka nikoli ne zmanjka, služba pa hočeš nočeš nujno poseže v družino in odnose v njej.

Pri mojem delu so najbolj moteče službene poti po Evropi in svetu, predvsem ker jih je preveč. Včasih sem se jih zelo veselil, zdaj ko imam družino, pa nad njimi nisem več tako navdušen. Hkrati pa obstaja še ena spremenljivka v enačbi, in sicer moja žena. Ker je njeno delo zelo terensko obarvano, babice pa so predaleč, se morava včasih precej usklajevati, kdo kdaj kam gre in kdo kam ne gre. Zelo nerad grem na daljše poti, ki trajajo več kot en teden, in pa na poti v države, kjer varnostne in zdravstvene razmere niso na enaki ravni, kot smo je vajeni v Evropi. Zato sem moral v podjetju pokazati silno nenavdušenje nad vodenjem nalog, ki bi se izvajale pretežno v Afriki. Glavni razlog je bilo preveliko tveganje za mojo varnost in zdravje, drugi razlog premalo finančnega izplena glede na tveganje, tretji pa ta, da podjetje ni imelo nikakršnega garancijskega fonda, iz katerega bi se črpala sredstva, če bi se mi kaj zgodilo (npr. ugrabitev, podkupnine ipd.; podsaharska Afrika je drug svet, zato me, prosim, ko omenjam podkupnine, ne obsojajte).

Težave s prepogostimi službenimi potmi mi uspeva reševati na različne načine, saj nočem, da breme otrok nase prevzame žena – v tem primeru ne bi bil več oče in mi ne bi bili več družina, ki mi pomeni največ. Prvi način je ta, da nekatere poti enostavno odklonim. Človek pač pride do trenutka, ko se mora naučiti kdaj reči ne. Malo bolj nujne poti si sodelavci pri projektih

razdelimo. Tako se breme potovanja enakomerneje razporedi. Opazil sem, da je Slovenija postala ena izmed prepoznavnih turističnih destinacij, zato poslovni partnerji radi pridejo sem in se tukaj dobro počutijo – naj bo to v Ljubljani ali pa na Bledu. Zato z veseljem prevzamemo naše organizacijo projektnih sestankov ali konferenc. Sicer je malo več dela, ampak naša ekipa je že tako uigrana, da nam takšni »podvigi« ne prinašajo nekih posebnih logističnih težav. Meni pa ni treba za več dni od doma.

Tretji, najprijetnejši način pa je, da na službeno pot, če je le mogoče, s seboj vzamem tudi družino. Delodajalec do zdaj ni zaradi tega nikoli povzročal težav, vedno sem dobil nalogo za prevoz oseb s službenim avtom tudi za ženo in hčer. Pri poteh z letalom pa mi je celo sam prijazno uredil vse za nakup letalske vozovnice po ceni, ki sicer velja za naše podjetje in je rahlo nižja kot običajne. Pri nastanitvah pa sem razliko za obe »moji puncici« pokrival iz lastnega žepa, ki po navadi ni velika, saj se cena za dvoposteljno sobo minimalno razlikuje od cene za enoposteljno. Včasih smo službeno pot še podaljšali z dopustom za nekaj dni in tako imeli majhne družinske počitnice. Tako smo potovali že v devet različnih držav, tudi zunaj Evrope.

Na spletni strani projekta Očetje in delodajalci v akciji lahko preberem, da so ena od ciljnih skupin očetje na vodilnih in vodstvenih položajih, »katerih delovno mesto zahteva dolge delovnike«. Naj povem, da pri meni ni tako. Vse mi uspe postoriti v 40 urah na teden. Vodi pa me misel, ki mi jo je zaupal moj stric: »Dober šef ne sme ničesar delati, mora pa zelo dobro znati delo razdeliti – če šef dela sam, je sicer zelo dober delavec, ampak slab vodja.« Delo zato razdelim med ekipo sodelavcev, na katero se zanesem in za katero vem, kaj lahko od nje pričakujem, sam pa naredim le najpomembnejše naloge. Dela domov ne nosim – če je treba, raje ostanem dlje v službi. Ostro ločim med domom in službo in teh dveh stvari ne mešam. To mi uspeva, z izjemo občasnega branja in odgovarjanja na nujna e-sporočila z dopusta.

Kljub temu pa moram nositi v glavi cel kup različnih stvari, ki jih je treba opraviti, da projekti tečejo nemoteno. Število e-sporočil, telefonskih klicev in sestankov (mnogi od njih so po mojem mnenju popolnoma nepotrebni ali pa odločno predolgi; žal se jim ne morem izogniti) je res veliko. Zato kljub temu, da za službo porabim »le« osem ur na dan, pridem domov čisto izmozgan in bi še kako potreboval malo miru in tišine. Včasih, ko kaj ne gre najbolj gladko, sem tudi precej napet (beri tečen). Triletna hči tega seveda ne razume in zahteva od mene vse mogoče, da plešem z njo, tečem za njo, da se igrava črke in frizerja, jaz pa moram po možnosti še skuhati kosilo, ker je žena na terenu in bo prišla domov še bolj utrujena (in lačna) kot jaz.

Posebna zgodba je jutranje vstajanje in odhod v vrtec. Z ženo morava hčer vsako jutro dolgo buditi. Ko vstane, pa uporabi tisoč in eno metodo zavlačevanja, koncept hitrosti zanjo namreč ne obstaja. V vrtec jo po navadi peljem jaz, zato vsako jutro zamudim v službo, enkrat bolj, drugič manj. K sreči je delodajalec do takih zamud precej tolerant in še nisem imel težav. Vseeno bi si morda želel malo bolj fleksibilen urnik. Hči pa nama vse vrne med vikendi in prazniki, ko začne rogoviliti že precej zgodaj. Potem ona meče naju z ženo iz postelje in midva zavlačujeva, kolikor se le da.

Službo (in denar) potrebujemo, brez tega je danes življenje zelo težko. Enosobno stanovanje postaja pretesno (pričakujemo dojenčka) in bi si radi kupili kaj večjega, avto je star že 12 let in

bo kmalu nehal delati. Radi gremo na morje, pozimi tudi malo na sneg, občasno si privoščimo kakšen priboljšek ali izlet malo izven naše države. Hči razume, da mora iti v vrtec, da lahko midva z mami delava in služiva denar in gremo lahko potem na morje in kupimo sladoled ali oblekico. Menim, da so takšni oddihi in drobni priboljški nujni, da otrok vidi, da se je vredno potruditi. Po drugi strani pa služba tudi pusti svoj pečat. Večkrat sem zdoma, z otrokom se ne ukvarjam toliko, kot bi si želel jaz (in otrok). Včasih sem tudi napet in tečen, kar hči in žena definitivno opazita, jutra pa so zaradi nenehne naglice in ritma, ki nam ga vsiljuje družba, nemalokrat po nepotrebnem stresna. Malo odkupnine od delodajalca pride vsako leto v obliki dedka mraza, in to otrokom veliko pomeni.

Mislím, da vlogi očeta in raziskovalca/vodje projektov še kar dobro usklajujem. V službi se osem ur na dan trudim po svojih najboljših močeh, vikende, praznike in dopuste pa sem na voljo za jezdenje konjička, guganje, branje pravljíc, ljubkovanje, friziranje, risanje in pojasnjevanje, zakaj vulkan bruha lavo in ali ima balon življenje. Da pa bi bili vsi, hči, žena, delodajalec in jaz, še bolj zadovoljni brez škode za podjetje in delo, pa bi si morda želel malo bolj prilagodljiv delovnik, čim manj nepotrebnega govoričenja na sestankih in čim manj nervoze zaradi manj pomembnih stvari.

Srečko

52 let; štirje otroci, stari 13, 14, 22 in 29 let.

Imel sem dve, diametralno nasprotni izkušnji z delodajalci, ko sem se že za časa nege hudo bolne žene poleg vloge očeta učil opravljati tudi tisti drugi del, ki ga je prej običajno opravljala mamica.

Redki so, ki nas neposredno vprašajo, kakšen oče si. Še redkejši smo tisti, ki si upamo svoje otroke vprašati, kakšni starši (očetje) smo. Zato je težko z besedami opisati vse čudovite občutke in notranjo toplino, ki jo občuti oče, ko dobi informacijo o povsem otrokovem razmišljanju o tem, da te vidi v tako lepi podobi, kakršne sam o sebi nisi imel nikoli.

Eden od sinov, ki obiskuje zadnji razred osnovne šole, je v nalogi, v kateri je moral opisati enega od svojih staršev ali sorodnikov, v zadnji prosojnici med drugimi pohvalami zapisal: »Imam najboljšega atija na svetu in ne bi ga zamenjal za vse bogastvo tega sveta.« Vsakemu očetu privoščim vsaj trenutek topline ob besedah (izrečenih ali zapisanih) otroka, ki občuti, da je ljubljen, spoštovan in enakovreden. Taki odzivi nam dajo najbolj verodostojne odgovore na številna vprašanja, ki si jih verjetno postavljamo vsi očetje.

Pravzaprav ne vem več, ali naj se jezim na usodo, ki mi je namenila, da sem moral v najbolj občutljivih letih življenja svojih otrok poleg očetovske prevzeti tudi vlogo njihove mnogo prezgodaj preminule in čudovite mamice, ali naj bom tej, čeprav kruti, usodi hvaležen. Po soočenju s krhkostjo in hkrati krutostjo življenja sem se po več letih soočanja in na koncu izgubljenega boja z zahrbtno in neizprosno boleznijo skupaj z otroki odločil, da ne bom dovolil, da me bodo prevzeli jeza, razočaranje, bes, negativizem ...

Po nekaj letih od tragičnega dogodka na občasna vprašanja sorodnikov, prijateljev in znancev o tem, kako nam gre ali kako se imamo, z veseljem in na njihovo presenečenje odgovarjam, da se imamo dobro, da smo verjetno med najsrečnejšimi družinami na svetu ipd.! Ob vzajemni ljubezni se rana, ki jo je povzročila ženina/mamičina smrt, počasi, a vztrajno celi. Zavedam se, da bo brazgotina v naših srcih ostala večno, a naše razumevanje, medsebojna povezanost in usmerjenost v prihodnost mi vlivajo upanje, da bo sčasoma vedno manjša.

Verjetno ni treba posebej in podrobno omenjati, da v okoliščinah, kot so doletele mojo družino, odpade vsako razmišljanje o življenjskih prioritetah. Kdor ima svoje otroke zares rad, ne bo razmišljal o karieri in materialnem bogatenju. Seveda odgovornost do družine zajema tudi zagotavljanje finančnih virov za preživetje, vendar hlastanje po boljši materialni preskrbljenosti ne sme zamegliti ali potisniti v drugi prednostni razred skrbi in ukvarjanja z otroki. Če se otroka ne jemlje le kot evolucijsko nujnost, ampak kot bitje, ki je zaželeno in iskreno ljubljeno, potem je tudi težka odločitev v najtežjih časih povsem enostavna. Otrok mora v življenju staršev zasedati prvo mesto. Če je tako, potem vse obveznosti, vse skrbi, vse, še tako travmatične prigode dobijo pozitivno konotacijo.

In kako vlogo očeta, še posebej če v eni osebi živiš in opravljaš vlogo očeta in matere, uskladiti s službo? Spet s pozitivno energijo!

Imel sem dve, diametralno nasprotni izkušnji z delodajalci, ko sem se že za časa nege hudo bolne žene poleg vloge očeta učil opravljati tudi tisti drugi del, ki ga je prej običajno opravljala mamica. Prva izrazito negativna izkušnja me je doletela v okolju, kjer so delo na več instancah vodile ženske, ki pa si po ženski plati, da materinske sploh ne omenjam, niti ne zaslužijo tega imena. Ko je bila moja družina v najhujši življenjski stiski, sem naletel na tako negativno odzivanje nadrejenih, da bi, če bi imel nekoliko več časa, njihovo početje nagradil vsaj s kazenskim pregonom zaradi šikaniranja na delovnem mestu, saj se je neposredna nadrejena z »žegnom« svoje nadrejene resnično trudila, da mi je že tako brezizhodno situacijo dodatno grenila na vsakem možnem koraku (kljub presežku ur mi je odrejela kompenzacijo, ko sem jo najmanj potreboval; ni mi dovoljevala izkoristiti presežka ur, čeprav mi jih je zato nekaj ob poteku referenčnih obdobj celó propadlo; nagajala mi je z neodobravanjem rednega letnega dopusta, kljub temu da delovni proces ne bi bil oviran; razpored dela je bil naravnán v osebno nagajanje ...). Ponovno so me reševale prioritete oz. zavedanje, da so moji otroci najpomembnejši v mojem življenju, zato sem se izognil morebitnim tudi zame škodljivim potezam, ki bi jih gotovo naredil, če ne bi imel vseskozi jasnega zavedanja, da me otroci potrebujejo bolj kot kdor koli – tudi služba. Zato sem, poenostavljeno povedano, poslal vse k vrugu in se zaposlil bliže domu ter tako kljub znatno nižji plači zadel kar tri pomembne dobitke. Odšel sem z izrazito neprijaznega, stresnega – skoraj sovražnega delovnega mesta, zaposlil sem se bliže domu in tako dnevno prihranil okoli dve uri časa, kar je bilo zame in moje otroke v tistih okoliščinah neprecenljive vrednosti, hkrati pa sem prišel v tako čudovit kolektiv, za katerega včasih pomislim, da bi mu moral nekoč iz hvaležnosti postaviti spomenik.

Na podlagi osebnih izkušenj, pa tudi izkušenj mnogih, ki sem jih srečeval v svojem življenju, brez drobtinice dvoma lahko na glas zavpijem: »Biti oče je čudovito!« Mnogokrat težko, celo zelo težko, vendar hkrati tako zelo lepo, da te vloge ne bi zamenjal za nobeno drugo!

Da bi vam, dragi kolegi očetje, to uspelo, pa se ne pozabite pogovarjati s svojimi otroki. Ne pozabite jim povedati, kako zelo radi jih imate. Tudi če se boste v težkih trenutkih zjokali skupaj z njimi, zato ne boste nič manj »mačoti«. Nasprotno! Otroci vas bodo imeli še raje, saj bodo vedeli, da bolečino delite z njimi, in tudi oni svoje ne bodo zadrževali v sebi. Najslabše v kakršnih koli kriznih situacijah je zapiranje vase. To ubija počasi, na obroke, zanesljivo, a ne samo vas, tudi vaše otroke. Izkoristite vsak vesel in srečen trenutek in se nasmejte do solz. Naučite pa se veseliti tudi trenutkov, ko se lahko objamete in zjočete s svojimi otroki, če vam je hudo. Kmalu bodo odleteli in vse redkejšé bodo priložnosti, da bi jih lahko objeli. Zato ne zamudite nobenega takega trenutka. Ne zamenjajte ga za nobeno službo, kariero, kaj šele materialno dobrino. Nič od tega namreč ne more zamenjati iskric v očeh srečnega in hvaležnega otroka. Naj te iskricé otroške sreče osvetljujejo pot (še tako temačna preteklost naj ostane za vami) vsem očetom in seveda tudi mamicam. S prelepimi pozdravi. Najsrečnejši očka na svetu.

Riko

39 let; en otrok, star leto in pol.

Zaradi očetovstva sem izgubil službo. Nenehno smo delali nadure, 10–12 ur dnevno, od maja do oktobra vsako leto isto.

Vso nosečnost sem partnerko spremljal na ginekološke preglede in s pričakovanjem sva poslušala bitje srca ter si z zanimanjem ogledovala ultrazvočne posnetke. Prav tako sva skupaj obiskovala tečaj za bodoče starše. Med nosečnostjo sem si poskušal predstavljati, kako je biti oče. Nato sem dojel, da sva že takrat nekako postala starša. Bilo me je strah in hkrati sem se veselil prihoda novega družinskega člana. S trebihom se nisem znal pogovarjati, čeprav me je partnerka večkrat opomnila, naj to storim. Med nosečnostjo sem se tudi sam zredil za nekaj kilogramov, celo več kot partnerka. Včasih sva se pošalila, da sva oba noseča.

Bil sem prisoten pri porodu. Partnerki sem na njeno željo masiral križ, ko je imela bolečine med popadki. Skoraj ves čas poroda sva bila sama. Partnerka me je poslala po babico, ko so se začeli iztiski popadki. Šel sem vprašat, ali lahko že stiska. Odgovor je bil ne, nato me je partnerka vprašala, kaj naj dela. Odgovoril sem ji, naj predihava. Ubogala me je in mi govorila, da samo še malo, pa bo tu. Jaz pa sem si mislil, da lahko traja še nekaj ur. Mislil sem, da bodo prišli zdravnik, babice in medicinske sestre. Čakala sva tudi na epiduralno anestezijo. Čez čas je prišla babica, porinila stran na mizi pripravljen porodni gel in rekla: »Noben porodni gel, nobena epiduralna. Rodili bomo!« Čez čas se je že videla glavica. Ne vem, zakaj sem pogledal, verjetno iz radovednosti. Porod je potekal brez zapletov in rodilo se nama je majhno bitje s temno rjavimi lasmi. Partnerka je rekla, da so se mi ulile solze. Sam se tega ne spomnim. Bil sem zadolžen za fotografiranje in to sem tudi storil.

Danes je punčka stara dobro leto. Razume vse, uboga pa vse manj. Pokušam jo vzgojiti, kolikor mi čas dopušča. Nisem zadovoljen, saj imam po prihodu domov iz službe vse manj časa za njo. Dan mine, kot bi trenil. Partnerka vedno reče, da si želi, da bo hči srečna in zdrava; jaz pa dodam: in pametna. Rad bi jo usmeril v neki šport, ki jo bo veselil. Na oba je zelo navezana, ker sem bil tudi jaz večino časa doma.

Zaradi očetovstva sem izgubil službo. Nenehno smo delali nadure, 10–12 ur dnevno, od maja do oktobra vsako leto isto. Ko sem se temu uprl, češ da ne morem usklajevati delovnih in domačih obveznosti (otrok se je zbujal tudi ponoči), so mi v službi zagrozili z odpovedjo oz. me želeli prepričati, naj jo dam sam. Vmes sem delal tudi nočne izmene in naj omenim, da sem se vozil v službo 50 kilometrov v eno smer. Bil sem izčrpan. Nadrejenim sem omenil, da je nadurno in nočno delo za starše otrok do tretjega leta starosti po Zakonu o delovnih razmerjih neupravičeno. Temu je sledilo zavajanje, da zame to ne velja ter da je to za samohranilke in da je za to doma mati, da poskrbi za otroka. Obrnil sem se na inšpektorat, kjer so mi potrdili, da bi delodajalec za

takšen razpored potreboval moje pisno soglasje. Ker se nama z delodajalcem nikakor ni uspelo dogovoriti, sem nazadnje dal odpoved. Vmes so sledile tudi grožnje in pritiski delodajalca, da si zaposlitve v Sloveniji v tej panogi ne bom mogel več najti. Neupravičeno so me dali na disciplinski postopek, čeprav sem le zahteval, kar mi pripada po zakonu. Nadrejeni je rekel, da v to ne bo privolil, saj bodo potem tudi drugi očetje uveljavljali svoje pravice ter da »mi več ne bomo sodelovali«. S tem stavkom se je začel zagovor disciplinskega postopka. Žal nisem šel tja s sindikalistom ali odvetnikom, saj sem upal, da mi bodo dovolili opravljati delo brez nadur. Želeli so, da podpišem sporazumno odpoved ter z visokim tonom zatrdili, da je zame to najbolje. Če se vrnem na delovno mesto, pa bodo poskrbeli za mobing. Ostal sem na bolniški, sledil je tudi pregled pri psihiatru. S pomočjo sindikata sem potem dosegel, da sem dal odpoved iz krivdnih razlogov delodajalca, saj so mi kratili pravico do enakega obravnavanja zaposlenih. Na sodišču sem potem zunajsodno dosegel, da so mi izplačali vsaj odpravnino in odškodnino. Ko sem si iskal novo zaposlitev, sem na svoje začudenje na pogovoru dobil vprašanje, kakšen konflikt sem imel s prejšnjim delodajalcem. Povedal sem po resnici in nove službe tam nisem dobil.

S prihodom otroka se življenje spremeni za 100 odstotkov: več odgovornosti, manj časa. Mala mi pomeni vse. V vsakdanjem življenju se očetovstvo kaže tako, da začneš drugače razmišljati. Zdaj nisem več jaz, zdaj je pomembna ona in to, kar je dobro zanjo. Presenetljivo, kako hitro se v prvem letu življenja uči, razvija in dojema. Veselim se vsakega »majhnega« podviga, vsakega novega koraka, nove besede, dejanja in tega, ko pri zdravniku potrdijo, da je zdrava. Pred dnevi sva se s partnerko pogovarjala, da morava nekaj odnesti v koš in je hči zadevo prijela in odšla h košu. Vse to je neprecenljivo. S tega zornega kota nisem nikdar gledal na otroke.

Učim se nemško, da si bom poiskal službo v tujini, ker v Sloveniji ne vidim prihodnosti zanjo, tako da se bomo verjetno preselili v sosednjo Avstrijo. Za svoje delo bi tam prejel najmanj dvakrat višjo plačo, da o drugih ugodnostih in odnosih do delavcev niti ne govorim. Nad našo državo sem razočaran in hčerki privoščim boljši jutri.

Kimba

37 let; dva otroka, stara 3 mesece in 4 leta.

Zdaj sem samostojni podjetnik, zato je moja situacija spet malo drugačna. Ne morem si privoščiti, da bi vzel dodatne neplačane dni očetovskega dopusta.

Ko sem dobil prvega otroka, sem imel čisto zmešano službo. Čeprav naj bi imel osemurni delovnik, so me klicali ob dveh, treh, štirih zjutraj, ob sobotah in nedeljah. Do rojstva otroka je to še šlo, potem pa so se pojavile težave. Ko sem poklical v službo, da sem z ženo na poti v porodnišnico, so mi dejali, da ne morem iti zraven, ker imam preveč dela. Grozili so mi, da bom imel zaradi tega težave. To se zgodi samo enkrat v življenju, sem jim odgovoril in šel. Ko sem se vrnil v službo in sem želel vzeti očetovski dopust, so bili spet proti, češ da ne morem biti 14 dni odsoten, ker bodo zaradi tega prikrajšani. To je bila zame kaplja čez rob. Končalo se je tako, da sem dal odpoved, ker v takem podjetju ne mislim delati. Družina je le na prvem mestu. Takrat sva bila oba z ženo brezposelna, zato ni bilo lahko, ampak sem moral prevzeti to tveganje. Dejansko sem potem dokaj hitro našel novo službo in pri naslednjem podjetju teh težav ni bilo, če sem imel opravke zaradi otroka, nikoli ni bil problem dobiti prosto.

Zdaj sem samostojni podjetnik, zato je moja situacija spet malo drugačna. Ne morem si privoščiti, da bi vzel dodatne neplačane dni očetovskega dopusta. Glede na moj poklic bi se mi zdelo najboljše, če bi lahko vsake toliko koristil nekaj dni očetovskega dopusta in da bi bil ta seveda plačan. Res mi ni težko ostati doma z otrokom, čeprav je lahko zelo naporno. Odkar imam družino, recimo veliko manj spim. Pri tem moram priznati, da so ženske bolj »trpežne«. Partnerka je izgubila službo po rojstvu prvega otroka, ostala je skoraj celo brez porodniške, ker so se je hoteli delodajalci znebiti, in od takrat je doma. Ampak če bi imela službo, pa bi si bil pripravljen deliti tudi porodniški dopust, čeprav mislim, da je bilo bolje, da je z otrokom ostala mama. Naš čas pride kasneje.

Za zdaj sem še na začetku svoje samostojne poti, vendar kar dobro kaže. Kljub temu mislim, da sta moja otroka zaradi te odločitve prikrajšana. Kot samostojni podjetnik si ves čas v strahu, ali boš jutri še imel posel, kar negativno vpliva na družino. Ker sem se odločil za podjetje 24/7, sem svojim strankam dosegljiv ves čas, tako da težko ločim, kateri del dneva je namenjen družini in kateri delu. Ampak to ima tudi dobre strani, ker lahko doma vskočim, kadar so kakšne izredne situacije. Ne da bi moral koga prositi ali izpolnjevati papirje, lahko dopoldne odpeljem otroka k zdravniku in potem nadaljujem delo. Včasih delam samo po uro ali dve na dan, so pa tudi dnevi, ko otrok sploh ne vidim. Ko grem od doma, še spita, in ko se vrnem, sta že v postelji. Velikokrat pa delam tudi od doma. Takrat imamo po navadi skupen zajtrk, potem se malo igram z otrokoma in delam s prekinitvami nekje do štirih. Če je dan lep, gremo popoldne vedno ven, na sprehod, nogomet, rolanje, kolesarjenje ...

Trudim se, da doma čim več pomagam. Pri nas nimamo ženskih in moških opravil. Tisti, ki ima čas, opravi. Odraščal sem na Bližnjem vzhodu in tam so bile stvari postavljene precej drugače. Zadnje čase, odkar sem odšel na samostojno pot, gospodinjska dela sicer po večini tudi pri nas opravlja žena, ker tudi sama vidi, da moram iskati delo. Priznam, da se včasih zgodi, da pridem domov in se razburim ko vidim, da je hiša tako kot po navadi razmetana. Potem padajo očitki in ženo sprašujem, kako to, da nima časa. Podzavestno moški še vedno mislimo, da je to tako ali tako žensko delo. Potem po navadi v jezi primem kak aparat in začnem pospravljati. Doma je dobro znano, da me je takrat najbolje pustiti na miru. Delam vse, najmanj pa mi leži likanje. Že v študentu sem vedno prosil sostanovalke, da so mi zlikale, jaz pa sem jim potem vrnil tako, da sem jim kaj skuhal. Zdaj se pri nas običajno perilo kopiči več mesecev, dokler se oba ne odločiva za akcijo.

Zame je bil občutek, ko sem postal oče, tak, kot če bi dobil diplomo. In ko vidim, kako hitro rasteta otroka, me vedno stisne, ali sem dovolj časa z njima. Včasih mi starejši reče: »Tata, boš ti ostal doma?« ali »Se boš lahko igral z mano z žogo?«. Pa mu moram odgovoriti: »Ne morem, ker grem delat.« Vidim razočaranje na njegovem obrazu, vsak otrok si želi biti s starši kar največ časa. Ampak mislim, da tudi razume in da je to področje, kjer tudi starš nikoli ne bo zadovoljen.

PANKer

41 let; dva otroka, stara 3 in 5 let.

Ko sva šla z ženo živet skupaj, to ni pomenilo, da se bom po službi ulegel na kavč, ona pa bo dala prat in bo pomivala posodo, ker je že prej skuhala. Tudi ona je zastopala stališče, da mi ni dolžna ves čas prati, samo zato, ker je ženska.

Od nekdaj sem sanjaril, da bom nekoč tudi sam oče. Že prej sem na prvo mesto postavljaj partnerko, odkar imava otroke, pa ima to mesto družina. To se mi zdi kot očetu kar nujno. Še posebej veliko mi pomeni, če mi žena reče, da sem dober oče. Dostikrat je to resnično mišljeno, dostikrat pa mogoče to izsilim, ker mi je to tako fajn slišat.

Pri nas ni razlike v tem, da bi mama delala s ta malima nekatere stvari, oče pa druge; da eden bere pravljico, drugi pa jih pa umiva. Tudi prej, ko sta bili še čisto majhni, je bilo enako, razen seveda dojenja. Trikrat na teden ju v vrtec odpeljem jaz, dvakrat pa gremo skupaj. Še preden vstanemo, se vsako jutro stisnemo v postelji. To je naš ritual. Tako kot božanje pred spanjem. Ali pa poljubčki pred vrtcem – enega za ta malo in pet za ta veliko, tako smo se navadili. Ko jima jaz pripravim oblačila, po navadi ni dobro. Vse, od spodnjih hlač naprej, mora biti tako, kot si zamislita sami. Po službi grem skoraj vedno jaz po njiju v vrtec. Če je veliko energije, gremo ven, rišemo, barvamo in podobno, če je pa energije manj, skupaj pogledamo kakšno risanko. Rad bi, da bi bilo risank čim manj, ampak včasih si preprosto preveč utrujen za kaj drugega.

Zvečer pravljice beremo izmenično, enkrat mami in enkrat oči; enkrat pravljico izbere starejša, drugič mlajša hči. Starejša (med njima je dve leti razlike) se je še posebej navezala name v času, ko se je rodila druga hči, ker je imela žena zanjo manj časa. Z ženo sva se odločila, da to preprečiva, ker ne želiva, da bi bila »ena hči od očija, druga pa od mame«. Drugače pa ne komplicirava preveč. Na obisk gremo tudi v času popoldanskega počitka. Če hčeri zaspita v avtu, je v redu, če ne, pa tudi.

Poznam kar nekaj očetov, ki niso otroku niti enkrat zamenjali plenice, ali take, ki se na telovadbi v garderobi pritožujejo, da jim je žena pozabila dati sveže spodnje hlače v torbo. Že mama me je vzgojila tako, da sesalnik ali krpa za prah zame nista prepovedana. Nekatere navade sem na prigovarjanje partnerke tudi opustil, saj je bila mama kar preveč pedantna; doma smo imeli ob lijaku vedno krpo, da ko si si umil roke, si okrog pobrisal še kapljice. Ko sva šla z ženo živet skupaj, to ni pomenilo, da se bom po službi ulegel na kavč, ona pa bo dala prat in bo pomivala posodo, ker je že prej skuhala. Tudi ona je zastopala stališče, da mi ni dolžna ves čas prati, samo zato, ker je ženska. Na primer, danes sva se po zajtrku dogovorila, da eden pobriše prah, drugi poseša, tisti pa, ki prej konča, še pobriše po tleh. In stanovanje je bilo pospravljeno v eni uri. Še hčerki sta malo pomagali. Moj edini primanjkljaj je, da ne kuham. Sem že poskusil, ampak brez uspeha, tako da sem raje odnehal.

V primerjavi z ženo imam to srečo, da lahko pridem iz službe ob štirih popoldne. Ona redko pride pred šesto, zato jaz preživim z otrokoma nekoliko več časa. Je pogodbeni delavka in v situaciji »delaj ali pojdi«. Jaz delam kot samostojni podjetnik za gostinsko podjetje, tako da ne zame ne za ženo ni bolniške, regresa in dopusta. Ko sta hčerki zboleli za noricami in je žena ostala en mesec doma, sva ostala brez ene plače. Hvala bogu nama finančno pomagajo starši in so nama tudi takrat pomagali prebroditi krizo. Ker je žena zaposlena honorarno, je tudi celotno porodniško prejela minimalno nadomestilo.

Z delodajalcem imava sicer zelo pošten odnos. Če manjkam samo nekaj dni, mi ne trga od plače. Z njim in drugimi zaposlenimi, ki so večinoma študenti, sem tudi dogovorjen, da ena dopoldanska izmena pripada meni. Ko sem prvič koristil 15 dni očetovskega dopusta, me je šef prosil, če bi ga lahko razdelil na 22 dni in vsak dan za štiri ure prišel v službo. V to sem privolil, ker imava res dober odnos in sem čutil tudi moralno dolžnost do podjetja in jim zaradi tega ni bilo treba zame iskati nadomestila. Na prvi pogled se je to zdelo super, saj sem bil doma skoraj en mesec. Ampak bila je napaka, ker bi ženi veliko več pomenilo, če bi bil doma ves čas. Pri drugi hčerki sem zato rekel, da me 14 dni skupaj služba ne zanima in sem to tudi izvedel. Imam pa sicer v službi delo tudi konec tedna. Zato se skoraj vsak vikend zgodi, da moram tja za dve ali tri ure. Raje bi bil z otrokoma in se v soboto odpeljal kam na dvodnevni izlet ali bi doma preživel dan z družino. To je cena, ki jo plačujem, da imam službo. Ampak tudi če bi mi zdaj delodajalec ponudil, da me redno zaposli, bi verjetno zavrnil, ker si tega dela ne želim opravljati prav dolgo, kar on ve in mi tudi privošči drugo službo.

Jure

34 let; dva otroka, stara 5 mesecev in 4 leta.

Ko sem padel s kolesom in si skoraj do kosti odrgnil komolec, sem si rano povil z umazano cunjo, saj nisem upal povedati, da sem se vozil »brez rok«. Še danes me na to spominja markantna brazgotina. Nočem, da se to ponovi pri mojih otrocih.

Svoj prispevek bom začel s kratko črtico. Dogaja se sredi zadnjega dopusta, vroče poletje, oddih na morju je že za nami. Kar najbolje poskušamo izkoristiti še nekaj zadnjih prostih dni. Po zanimivem, poučnem in dokaj utrujajočem izletu v Arboretumu s soprogo otroke pripraviva za spanje. Kot po navadi ona umije, nahrani in uspava petmesečno hčerko, jaz pa s presenetljivo lahkoto skoraj petletnega sina prepričam, da poje dve trdo kuhani jajci. No, uspeh je to, da na krožniku in na tleh ostane samo rumenjaki in pol. Sledijo prhanje, pravljičica in spanje. Soproga utrujena zaspi okoli pol devetih, posledica neprespanih noči in dolgih dni. Stanovanje je v razsulu, iz ene sobe v drugo se premikam skrajno previdno, da se ne spotaknem ali, še huje, prebudim otrok. Z mešanimi občutki sedem, vse, kar je na kuhinjski mizi, potisnem na stran, da lahko naredim prostor za računalnik. Odprem službeno elektronsko pošto. Pet novih sporočil, preletim pošiljatelje. Občutek me ni varal, dve sporočili se nanašata na konferenco, za katero sem odgovoren in bo naslednji teden, torej teden po dopustu. Začnem prebiranje, počasi, čeprav imam že po prvem odstavku kepo v želodcu. Sprememba za spremembo. Ko končam branje, mi je jasno, da bom moral naslednji dan v službo, sicer samo za nekaj ur, vendarle dan in vsi naslednji dnevi ne bodo takšni, kot bi si jih želeli. Odpišem in izklopim računalnik. Pozno je, čakajo me še posoda, perilo, pospravljanje stvari, ki smo jih imeli na izletu včeraj in danes. Čeprav zdaj živimo v stanovanju, dela nikoli ne zmanjka. Ležem k ženi in zaspim. Hčerka, ki se sredi noči znajde med nama, me pred ranim jutrom zbudi z nežnim brcanjem. Malce zadremam, nato ženi šepnem, da moram v službo in da mi je žal. Da pridem čim prej, čeprav ničesar ne morem obljubiti.

Kje potegniti mejo med službenimi in družinskimi obveznostmi? Kako to uskladiti, da bo volk sit in koza cela? Volk v tem primeru zelo lepo ponazarja službo, koza seveda družino. Če ima kdo odgovor na to vprašanje, naj me, prosim, čim prej pokliče. Lahko bi napisal celo knjigo, vendar se bom v skladu z navodili omejil na dve strani. Torej, največji izziv, ki ga imam kot oče in mož ter delavec, ki ima za zdaj kar uspešno kariero (moje skromno mnenje), je usklajevanje družinskega življenja in službenih obveznosti.

Ocenjevanje samega sebe, še posebej brez vnaprej postavljenih kriterijev in standardov, je dokaj nevhvaležno. Osebnostno bi sebe označil za očeta, ki se trudi po svojih najboljših močeh. Biti starš v času, ko smo zasuti z informacijami z interneta, nešteto knjigami in revijami, nasveti svojih staršev, prijateljev in drugih, je zahtevno. Kritični um in občutek za to, kaj je prav in narobe, bi

moralna biti glavni vodili pri sprejemanju teh informacij in v pretvarjanju v dejanja. Vodilo moje vzgoje je »vzgajanje s primerom« in medsebojno zaupanje. Ključ do uspešne vzgoje je to, da se zavedamo, kakšni smo bili mi kot otroci, in to upoštevamo pri vzgoji svojih otrok. Kot mlad fantič sem storil prenekatero neumnost, vendar nikoli nisem upal stopiti pred starše in jim tega povedati. Strah me je bilo njihove, predvsem očetove, reakcije in kazni, ki je zagotovo sledila. Ko sem padel s kolesom in si skoraj do kosti odrgnil komolec, sem si rano povil z umazano cunjo, saj nisem upal povedati, da sem se vozil »brez rok«. Še danes me na to spominja markantna brazgotina. Nočem, da se to ponovi pri mojih otrocih. Želim, da vedo, da mi lahko zaupajo karkoli in kadarkoli. Štel si bom za uspeh, če bo sin v nemirnih letih pubertete prišel do mene in rekel, da je pokadil prvo cigareto. Objel ga bom in se mu zahvalil, da mi je to povedal, nato pa mu predstavil vse negativne plati kajenja, vključno s fotografijami pljučnega raka. Zaupanje otrok do staršev je temelj uspešne vzgoje.

Malce sem skrenil z načrtanih smernic. Pred nekaj tedni sem prebral knjigo, ki govori o najuspešnejših podjetnikih v ZDA, tako različnih, da sta avtorja z veliko težavo našla skupni imenovalc, in to je bil, da so vsi uspešni družinski ljudje. Ta podatek sem s težavo prebavil. Kako ljudem, ki so cele dneve in vikende v službi, nosijo breme odgovornosti za usode tisočih, uspeva uskladiti službene in družinske obveznosti? Jaz pa imam občutek, da zaradi službe trpi družina. Mislim, da je ključ v kakovosti časa, ki ga preživimo skupaj, ne pa v kvantiteti.

V naprednejših državah je, ko pride do kriterijev za napredovanje, družina prednost, ne pa slabost. Razlog je preprost. Samo starš razume starša in glede na to, da ima velika večina zaposlenih ljudi otroke, jih bo dosti bolje vodil nekdo, ki ima sam otroke, kot nekdo, ki živi samo za službo. Žal v Sloveniji to vedno ne drži. Lep primer so učiteljice v osnovnih šolah. Jutranje varstvo in podaljšano bivanje, nadomeščanja, vodenje šole v naravi vedno padejo na pleča mlajših učiteljic, tistih z majhnimi otroki. Na tiste, ki ne upajo v bolniški stalež, ker jim ravnateljica ne bo podaljšala pogodbe za določen čas. Po drugi strani starejše učiteljice, ki imajo pogodbe za nedoločen čas in še v letu 2015 tipkajo z dvema prstoma, okoli poldneva veselo odhitijo domov, vihteč termo posodico z malico, vesele, da so pošteno oddelale svoj delovnik. Medgeneracijska solidarnost naj bi šla v obe smeri, žal to še ni tako.

Verjetno ste že ugotovili, da je žena učiteljica.

Stric nama je nekaj mesecev pred rojstvom sina dejal, naj kolikor se da izkoristiva čas, ki nama je ostal, češ da se z rojstvom vse spremeni. Nasmehnil sem se in rekel, da se življenje res ne more tako drastično spremeniti s prihodom novorojenca. Krepko sem se motil. Najin svet se je obrnil na glavo. Flisarjev Egon (Čarovnikov vajenec) se je na dan rojstva najinega sina skrtil za nedoločen čas, in kot kaže, ga ne bo na spregled še kar nekaj let. Čez noč je izginil *jaz*, prišel je *mi*. Na srečo sem bil v tistem času na službenem izobraževanju in, kolikor se je dalo, prisoten pri soprogi in sinu. Štiri leta kasneje je sin dokaj samostojen, riše, piše, gleda risanke. Lepo, zdaj se bo počasi vrnil *jaz* in s tem tudi *midva* s soprogo. No, tudi to se je z rojstvom hčerke prestavilo nekam v prihodnost.

Recept za lagodno družinsko življenje, kjer usklajevanje družinskih in službenih obveznosti ne predstavlja nobenih težav, je preprost. Tisti, ki si lahko privoščijo, najamejo varuško, drugi imajo

v bližini starše, ki lahko pazijo na otroke. Toda v tem primeru se morajo sprijazniti z dejstvom, da otroka vzgajajo drugi, in ne oni.

Moram povedati, da sem imel in še imam srečo, da sem zaposlen v instituciji, ki je vsaj s človeškega vidika prijazna do družine, s systemskega pa niti najmanj. Trudimo se skrbeti drug za drugega, včasih tudi v svojo škodo. Sam dajem v službi in doma največ, kar lahko. Včasih je dovolj, ni pa vedno in vsekakor dolgoročno terja svoj davek. Družina včasih trpi zaradi moje službe, predvsem zaradi pogostih odsotnosti. To poskušam nadomestiti tako, da sem dejansko prisoten (kvaliteta/kvantiteta), ko sem doma. Ne vem, kako (ne)uspešen sem pri tem. Čas bo pokazal svoje.

Človeški odnosi temeljijo na čustvih. Očetov ne sme biti strah pokazati jih svojim otrokom. To je eden od temeljev medsebojnega zaupanja. Svojo družino imam neizmerno rad. Oče mi ni nikoli rekel, da me ima rad, svojemu sinu pa to povem vsak večer, nato ga stisnem k sebi. Srečen sem, ko vidim izraz zadovoljstva na njegovem obrazu, ker je na radiu njegova najljubša pesem, ko z nagajivim nasmeškom divja s kolesom, ko tečeva po igrišču, ko zvečer v postelji štejeva do sto in ko mi pove, da me ima zelo rad. Srečen sem, ko se hčerka na široko nasmeji, ta nasmešek razsvetili še tako temačen dan. Dvignem jo, z majhnimi ročicami me objame, polži po licu in stisne k sebi. Občutek topline v srcu je neprecenljiv. Nežno jo stisnem in ji povem, da jo imam rad.

Z otroki si želim preživeti več časa, vendar je to v tem življenjskem obdobju in zaradi življenjskega sloga neizvedljivo. Preostane mi torej večna borba usklajevanja med družinskimi in službenimi obveznostmi.

Luka

36 let; en otrok, star 7 let.

Ne jokam zaradi razočaranj in razočaranjc v življenju, toda čez Brata Levjesrčna ali Deklico z vžigalicami ali kakšno drugo zgodbo z umirajočimi otroki se pa zdaj težko prebijem s suhimi očmi ...

Z deset na nič in potem na ena, tako bi lahko opisal svoja pričakovanja o otrocih. Kot otrok sem trdil, da bom imel pet punčk in pet fantkov – predstavljal sem si, da bo punčkam ime tako kot moji starejši sestri, fantkom pa tako kot meni; posebno razvite domišljije očitno nisem imel. V puberteti sem spoznal, da sem gej, in se sprijaznil, da ne bom imel otrok, potem pa se je življenje zasukalo po svoje in zdaj sva z možem že dobrih sedem let očka zelo bistre, zelo odločne, zelo zabavne, zelo jezikave, zelo ljubeče, zelo samosvoje, zelo najine punčke.

Očetovstvo mi je, seveda, zelo spremenilo življenje. Najbolj očitno v dnevni rutini – zjutraj hitimo v šolo, ob ponedeljkih in četrkih popoldne na trobento, vabimo sošolke na obisk, gledamo risanke, beremo knjigice. Kaj sva sploh počela, preden sva postala očeta, kako sva zapolnila dneve? Gotovo se je spremenilo, kako me vidijo drugi: prej sem bil dolgočasen matematik, zdaj, predvsem kadar smo v čarobnem času predreferendumske kampanje, odklanjam ponudbe za intervjuje. Spremenilo se je nekaj delčkov moje osebnosti – postal sem, recimo, bolj jokav. Ne jokam zaradi razočaranj in razočaranjc v življenju, toda čez Brata Levjesrčna ali Deklico z vžigalicami ali kakšno drugo zgodbo z umirajočimi otroki se pa zdaj težko prebijem s suhimi očmi ...

Delo, povezano s starševstvom, si z možem deliva dokaj pravično, že od rojstva se denimo dokaj dosledno izmenjujeva pri tem, kdo jo daje spat. In veva, da mora družina kakšne trenutke preživeti skupaj, včasih mora biti eden od staršev sam z otrokom, medtem ko si drugi privoščijo malo odmora, kdaj pa mora otrok prespati pri babici, da lahko preživijo starši tudi kakšen večer sami. Tako da se vsak od naju gotovo bistveno več ukvarja s hčerjo kot povprečen oče, verjetno tudi precej več kot povprečna mama, hkrati pa imava tudi dele življenja, ki se hčerke ne dotikajo. Oba sva ostala tudi dokaj ambiciozna in to, da imava samo enega otroka in da nobeden od naju ni ravno obseden s skrbjo za gospodinjstvo, nama pušča dovolj časa in energije tudi za službo in kariero.

Seveda starševstvo prinaša tudi svoje skrbi. Skrbi me, kako se bo znašla, ko bodo vrstniki večji in zlobnejši. Skrbi me, ali si bo našla službo, ali si bo ustvarila družbo in družino po svoji želji. Skrbi me, ali bo srečna in zadovoljna, tudi ko bo odrasla. Skrbi me, da bi jo povozil avto. Nekje sem prebral, da človek, potem ko dobi otroka, zaradi teh skrbi ni nikoli več popolnoma srečen. Ampak ko dobiš otroka, ugotoviš, da tudi prej nisi mogel biti.

Bluemm

47 let; dva otroka, stara 9 mesecev in 7 let.

Takoj po rojstvu so v meni žareli sreča, veselje, uspeh in ponos, da sem postal oče. Sploh pa ponos, da je prvorojeni otrok sin.

Vedno sem bil vesele narave, poln elana, dobrovoljček v vseh pogledih, v družbi vedno za humor in popestritev družabnih trenutkov. In ko smo se pred leti v družbi pogovarjali o otrocih, sem imel vedno kaj povedati. Danes vem, da sem morda bolj »pametoval«, kot pa bil vseved. Tudi ko smo imeli »kratke stike« s starši, sem pogosto mislil, da imam prav, da neupravičeno in pretirano skrbita zame, me preveč nadzirata in preveč prepovedujeta. Vedno ko sem šel med vikendi na zabavo, sta me opominjala, naj pazim, naj se ne družim z neznanci, z raznimi pokvarjenimi vrstniki in podobno. Odšel sem ven, takoj vse pozabil in se zabaval. Ko sem se pozno ponoči vračal domov, sem velikokrat opazil mamo na oknu. Čakala je name, bila v strahu, ko pa me je videla, da sem se vrnil domov, je hitro stekla v spalnico in se delala, da spi. Vedno sem jima govoril, naj se ne bojita, saj vedno pazim, in ko sta mi kaj prepovedala, sem jima jezno dejal: »Jaz bom pa svojemu otroku vse dovolil, da bo srečen!« Mama je potem velikokrat rekla: »Boš videl, kako je, ko boš sam imel otroka, in takrat naju boš razumel.« Jaz pa sem vedel, bil prepričan, da bom svojim otrokom dovolil vse.

Sem oče dveh prelepih otrok, sedemletnega sina in desetmesečne hčerke, otrok, ki sta mi v življenju prinesla velike spremembe, tudi strahove, a dala sta mi srečo in osebni ponos. Že ob prvorojencu so se v meni porajale velike spremembe v razmišljanju in počutju. Takoj po rojstvu so v meni žareli sreča, veselje, uspeh in ponos, da sem postal oče. Sploh pa ponos, da je prvorojeni otrok sin. Verjetno zato, ker se bo tako ohranil priimek mojih staršev in vseh naših prednikov, ki so nam vzor. V naši vasi smo namreč bili in smo še vedno na zelo dobrem glasu in tudi sam se trudim, da je tako. Želel sem si fanta, ki bo nekega dne postal moški kot jaz, da mu bom vzor. Danes se trudim, da je tudi boljši od mene.

Z rojstvom otrok sem spoznal veliko novega, zlasti pri osebnih čustvih. Preden sem postal oče, je bilo življenje v primerjavi s sedanjim povsem druga zgodba. Nato pa, kot da se svet obrne na glavo, pritavajo nove misli, nove skrbi, dvomi, strahovi in seveda posebna sreča, veselje, radost in, najpomembneje, očetovski ponos. Prav z rojstvom otrok sem spoznal, da sta mi starša pravzaprav dala vse: varnost, ljubezen, šolanje, skrb za pridobitev ustrezne izobrazbe in poklica. Zame kot edinca sta dala vse, kar sta lahko, predvsem pa sebe, vso svojo energijo. Zdaj vem, koliko sta prestala zaradi mene, koliko stvarem sta se odpovedovala, koliko sta si prizadevala zame in se žrtvovala, da sem se postavil na noge. In še potem, ko sem se nekako osamosvojil in zaživel, sta mi stala ob strani in skrbela zame in za mojo varnost. Ne glede na leta, sem njun sin, njun odrasli otrok. Bistveno pa je, da sem z rojstvom otrok spoznal, da so imeli moji straši prav. To sem priznal sebi in pred leti tudi staršem. Velikokrat se spomnim njunih besed izpred 20 in 30 let.

Že prve dneve po rojstvu prvega otroka so se mi v mislih prikazovali razni nevarni dogodki povezani s tem kako ga prijete v naročje, paziti, da mu glavica ne pade iz naročja, da ga ne bom kako nerodno prijel in poškodoval. Kasneje, ko se je igral zunaj, pa, ali bo pazil na parkirišču, da ga ne bi kdo povozil, ali pa ko je skakal po igralih, da ne bo padel in se poškodoval, in še in še. Strahove, kam bosta moja otroka zahajala, s kom se bosta družila, kaj bosta pila, ali se jima bo v šoli kaj zgodilo, da ne bosta udeležena v kaki nesreči, bodisi prometni bodisi drugi, in podobno, doživljam že zdaj, ko sta oba še na varnem, v šoli in ob naju s partnerko. Skrbi me tudi njuna prihodnost in zato si močno želim, da bosta srečna in bosta prijetno dočkala lepo starost. Zavedam pa se, da je ta skrb tudi malce pretirana in vse skupaj v sebi zatiram, a občasno le prileze ven. Vem, da ju bom učil in jima svetoval, kako iti v pravo smer, kako se obvarovati slabega, biti poštena oseba in čim bolj srečno živeti. Tudi sam sem bil lepo vzgajan. Starše je skrbelo zame, da ne bi šel skozi življenje po krivi, napačni poti. Hotela sta me popeljati skozi najlepše življenje. Njima je to odlično uspelo in zdaj je prišel čas, da s partnerko prevzameva njuni vlogi za najina otroka.

Seveda mi rojstvo otrok ne poraja le teh skrb zbujujočih čustev in strahov. Kadar koli ju pogledam, začutim srečo, veselje in neizmeren ponos. Kadar se z njima igram, pozabim na vse svoje skrbi, počutim se kot preroben in ob njiju tudi sam postanem otrok. Hči je še premajhna, a sinu poleg šolskih zadev dajem vso ljubezen in podporo v raznih dejavnostih, na primer skrbim za redno obiskovanje treningov nogometa. Tudi sama hodiva na igrišče, kjer ga učim različnih nogometnih veščin. Zvečer pred spanjem pa mu jaz ali partnerka bereva pravljice za lahko noč. Bodrim ga, kako premagati jezo in jok ob kakem neuspehu, kako se postaviti nazaj na noge in vztrajati za doseg ciljev, kako doseči in si priboriti uspeh, in moram reči, da je moj sin uspešen. Ponosen sem nanj in na hčer, ki šele začinja spoznavati življenje okoli sebe, igrače, srečo, veselje, žalost in podobno.

Prepričan sem tudi, da sem odličen oče, čeprav sin kdaj pa kdaj negoduje in se jezi name, ker mu ne dovolim gledati risank, kadar si on želi. Ampak tudi on mi da vedeti, da sem pravi oče. Ko mu kdaj kaj ustrezem, pride k meni, mi namigne, naj počepnem, nato me objame, mi da poljubček na oba lička in reče: »Hvala, ati.« Kolikokrat mi je rekel, da me ima rad, me stisnil k sebi, me objemal in obratno – vse to še vedno počneva. Zdaj ko to pišem in sproti obujam spomine, mi kar leze solza iz oči, solza sreče in ponosa, solza upanja in družinske ljubezni.

Ob vsej skrbi, vzgoji otrok, učenju in drugih aktivnostih pa nama s partnerko preostane le malo časa za naju. Ljubezen in spoštovanje sta še vedno, ni pa časa za naju, da bi bila sama in si izkazala ljubezen ne le z besedami, saj nama delo in po delu skrb za otroka vzameta ves dan. Zvečer, ko bi morala tudi kdaj kaj poklepetati, pa sva že utrujena. Naj povem še to, da sva midva za najina otroka edina skrbnika, edina, ki ju paziva. Nimava nikogar od sorodnikov, ki bi ju lahko imel pri sebi za vikend, na morju, med počitnicami ipd. Nisva obupana ali razočarana zaradi tega, saj ko pogledaš otroka, kako srečna sta, pozabiš na vse drugo, tudi na utrujenost. Ko zaspita, se jaz zvrnem na posteljo pred televizijo kot ubit. Seveda nama zvečer ostane še kup opravil, kot so pospravljanje in priprave na nov dan, tako da nama je vsa noč premalo za vse. Ne, ne negodujem, se ne pritožujem, jaz sem srečen oče, vam pa zgolj zaupam svoja občutja, razmišljanja in kanček družinskega življenja.

Sašo

39 let; en otrok, star 2 leti.

Zato menim, da moramo ne glede na brezpogojno ljubezen, ki jo izkazujemo otroku in za katero se trudimo, da jo čuti vsako sekundo, pomisliti tudi nase.

Odkar sem oče, se je moje življenje zelo spremenilo. Pretiraval bi, če bi rekel, da se je obrnilo na glavo, kot sem slišal od nekaterih očetov, še preden sem se v tej vlogi znašel sam. Spremenilo se je na bolje, ker sem začel spoznavati, kaj v življenju zares šteje, moram pa priznati, da mi je začelo zmanjkovati časa zase oziroma kar za vse. Potrebne je veliko več organizacije, prilagajanja, tudi odpovedovanja, ob vsem tem pa veliko vztrajnosti in preseganja samega sebe. Čeprav moram marsikdaj stisniti zobe, je vse to poplačano takoj, ko vidim, da je moj otrok srečen, vesel, razigran, kako radovedno odkriva svet, kako se uči, raste, razvija in postaja prava pravcata oseba ... ali pa ko se stisne k meni, me objame in mi pove, kako me ima rad.

Zavedam se, kako pomembna je moja vloga oziroma vloga nas, staršev pri razvoju otroka. Poskušam mu dati najboljše, hkrati pa v nasprotju z marsikom priznam, da včasih tudi pregorim. Zato menim, da moramo ne glede na brezpogojno ljubezen, ki jo izkazujemo otroku in za katero se trudimo, da jo čuti vsako sekundo, pomisliti tudi nase. Brezpogojno razdajanje, ki je naporno in izčrpavajoče, dolgoročno ne osrečuje ne nas staršev, posledično pa niti otroka. Tudi zato si poskušam, kadar le lahko, vzeti čas zase. To je ob poklicu, ki ga opravljam, še toliko težje. Sem namreč samozaposlen in torej ves čas na lovu za delo in različne projekte. Ko ne počnem tega, delam. Veliko sem na terenu, veliko na telefonu, ko nisem tam, sem pred računalnikom in pripravljam račune, popisujem opravljeno delo, načrtujem ali urejam drugo papirologijo, ki jo prinaša vodenje lastnega podjetja. Lahko bi rekel, da sem v službi 24 ur na dan, sedem dni v tednu. Najhuje se mi zdi, da moram službo nositi domov, da je ne morem pustiti v neki pisarni in je odmisлити ter se posvetiti družini. Vedno moram biti z mislimi v službi in na voljo, ker lahko vsak trenutek nekdo pokliče ali kako drugače z mano naveže stik, da mi ponudi projekt, od katerega je lahko odvisno moje preživetje naslednji mesec, dva, ali če imam srečo, še dlje.

Nenehno živim v negotovosti, kaj bo prinesel nov dan, ali bom imel dovolj dela in torej dovolj denarja, da bom otroku lahko omogočil brezskrbno otroštvo. To je zelo utrujajoče, saj je odgovornost zelo velika. Negotovost spremlja moj vsakdanjik tudi zato, ker pravzaprav ne smem zboleti ali se poškodovati. Če se to zgodi, namreč ne morem opravljati svojega dela in posledično nimam prihodkov, stroški pa ne čakajo. Ker ima tudi partnerka prožen in večizmenski delovnik, je negotovost še večja, usklajevanje pa toliko bolj zahtevno. Zaradi vrtca in starih staršev je lažje, saj lahko zlasti na zadnje računamo pravzaprav kadar koli, zato imajo tudi oni pomembno vlogo pri vzgoji in v vsakdanjiku mojega otroka.

Grega

39 let; trije otroci, stari 2, 5 in 8 let.

Večerna ura ali dve, ko otroci že spijo, je tudi edini prosti čas, ki nama je ostal z ženo. Ob teh uricah si večkrat oddahneva tako, da se ne ukvarjava drug z drugim, saj si želiva samo miru.

Morda je kriva starševska ljubezen ... Te sem bil deležen res veliko in zdelo se mi je popolnoma normalno, da jo, ko pride moj čas, delim naprej. Družina z otroki je bila tako vedno moj življenjski cilj, vse drugo se je in se temu prilagaja.

Po končani fakulteti sem intenzivno iskal zaposlitev. Našel sem jo v zavetju državne uprave, kar se mi je zdelo tako prekletstvo kot blagoslov. Prekletstvo zato, ker so plače v zasebnem sektorju v moji stroki precej višje in ker sem se malo bal »strokovno zaspati«, blagoslov pa zaradi normalnega delovnika in odsotnosti hujših pritiskov delodajalca – kar javni sektor naredi za varen pristan za mlade starše.

Kmalu po zaposlitvi se je rodila prva hči, vendar večjih sprememb v življenju ni bilo. Takrat se mi je sicer zdelo vse drugače, vendar danes, s časovno oddaljene perspektive, lažje ocenim dejanske spremembe. Še vedno sva imela oba z ženo čas za vse želene dejavnosti, saj za enega otroka eden od staršev poskrbi brez težav. Z majhnim otrokom sem vedno bolj cenil delo v državni upravi, vendar mi je precej dolga stagnacija na delovnem mestu začela presedati. Poleg tega se mi je zdelo, da res počasi strokovno umiram. Tako sem začel resno razmišljati o menjavi službe. Odločitev mi je žal olajšala ekonomska kriza. Majhen otrok, vzdrževanje nepremičnine in kredit so bili dovolj velik razlog, da sem misel na iskanje nove službe opustil.

Ob rojstvu druge hčere se je končalo obdobje sproščenega starševstva. Danes dojemam prihod drugega otroka kot večjo spremembo od začetka starševstva. Od takrat imava z ženo bolj kot ne oba polne roke. Toliko bolj, ker je pomoč starih staršev izjemno redka dobrina. Tretji otrok situacije ni poenostavil. Kmalu so mi bile tudi v službi dodeljene precej zahtevnejše naloge. Življenje je postalo dobro premišljena rutina opravil in dogovorov. Pravzaprav niti ni rutina, ker ti jo »kvarijo« nepredvidljivi dogodki, teh pa je zaradi otroških dejavnosti, pa tudi bolezni, res veliko. Ko ima pred novim letom vsak od otrok po najmanj dva nastopa ali prireditvi, enostavno ne moreš iti na vse. Nadzor nad lastnim življenjem sem izgubil, ostalo je le še prilagajanje in odzivanje na trenutne dogodke in potrebe.

Vedno sem se trudil opraviti svoje dolžnosti kot oče, hkrati pa nisem hotel izginiti s socialnega zemljevida, zato sem moral druženje s prijatelji zamakniti v pozne večerne ure. Večerna ura ali dve, ko otroci že spijo, je tudi edini prosti čas, ki nama je ostal z ženo. Ob teh uricah si večkrat oddahneva tako, da se ne ukvarjava drug z drugim, saj si želiva samo miru. Res morava paziti in se medsebojno opozarjati, ko začutiva, da se najin odnos ohlaja. Ohranjanje pristnega in ljubečega odnosa je gotovo največji izziv, s katerim se soočava.

Morda se iz napisanega zdi, kot da so mi otroci v breme in me ovirajo pri osebni rasti, pri popularnem »iskanju samega sebe«. Nič ne bi moglo biti dlje od resnice. Z njimi sem se našel. Njihova rast, razvoj in vračanje ljubezni so bistvo mojega življenja. Z njimi doma nikoli ne mislim na službo – tudi ko bi to hotel. Vsa potovanja, presežek denarja in druge stvari, ki bi z mano nekoč utonile v pozabo, sem z veseljem zamenjal za previjanje, pestovanje in igro. Če bi imel možnost zavrteti čas nazaj, začeti znova in se odločiti drugače, bi ponovil prav vse.

Žan Prijatelj

43 let; dva otroka, stara 10 let.

Tega, da nima smisla vztrajati v zakonu zaradi otrok, sva se zavedala in ugotovila, da sva, dolgoročno gledano, z ločitvijo otrokoma zagotovo prihranila marsikatero bridko izkušnjo.

Moje življenje se je bistveno spremenilo po tridesetem letu, ko sem vstopil v »klub očetov«. Dotedanje rahlo neodgovorno in precej razposajeno življenje se je z rojstvom otrok bistveno spremenilo. Če sem do nosečnosti svoje partnerke živel z danes na jutri in nisem imel nobenih bistvenih načrtov, se mi je ob tej novici svet postavil na glavo. Zelo so se spremenili moji življenjski cilji in eksistencialne življenjske prioritete. Kdo bi si mislil, da lahko ena sama dodatna črtica na testu nosečnosti tako spodmakne tla pod nogami cent in nekaj težkega človeka. Priznam, da sem v tistih dneh prvič začel razmišljati o smislu življenja.

Eden prvih na novo videnih in zastavljenih ciljev je bil vzgajanje lastnih otrok. Če so se mi kolena v začetku šibila pod težo odgovornosti prihajajoče vloge, so se iz tedna v teden moja pričakovanja in prepričanja utrjevala v smislu »Yes, I can«. Ob prvi ultrazvočni fotografiji sem si že izdelal okvir, v katerega bom lepil sekvence življenjskih dogodkov in tako počasi zapolnjeval mozaik mojega življenja in življenja otrok. Tako sem se že pred rojstvom zavedal, da bo rdeča nit mojega življenja postalo očetovstvo.

Dasiravno sem se že prej postavljaj v vlogo očeta, se nič ne da primerjati z realnostjo. Niti v najbolj sladkih sanjah si nisem predstavljal, da bo rojstvo »mojih« otrok tako čudovit trenutek. Dobesedno prelomnica. Še nikoli do tedaj nisem v svojem telesu občutil toliko energije, toliko veselja, sreče in drugih emocij kot ravno ob rojstvu. Počutil sem se, kot da bi med porodom, pri katerem sem bil navzoč, spil koktajl serotonina, noradrenalina in dopamina. Noro. Neopisljivo. Neponovljivo. Čeprav sem z obema nogama stal na trdnih tleh, sem pravzaprav lebdel na krilih neopisljivih občutkov.

Prezgodnje rojstvo je prineslo nekajtedensko življenje v inkubatorju, hranjenje po cevkah in priklop na aparate za merjenje življenjskih funkcij. Nič kaj prijeten pogled na otroka, ki bi si ju bolj kot vse drugo želel stisniti k sebi, objeti, pestovati, poljubljati ... Zaskrbljenost in bojazen ter pričakovanje in upanje na izboljšanje so si izmenjaje podajali žezlo odločanja o tem, kakšno bo moje dnevno razpoloženje. Bolj ko so minevali dnevi od rojstva, boljša je bila zdravniška diagnoza in posledično vedrejši nasmeh obeh staršev. Nekako mi je uspelo usklajevati službene obveznosti z vsakodnevnimi obiski bolnišnice. Kadar se ni dalo drugače, sem vzel letni dopust. Niti en dan ni minil, da ne bi obiskal otrok. Po nekaj tednih bivanja v bolnišnici smo lahko zapustili sterilne prostore in se odpravili domov. Obrnili smo nov list v knjigi starševstva.

Nenadejane okoliščine so mi omogočile, da sem poleg pravic, ki jih lahko koristi oče, prvih nekaj mesecev preživel doma z otrokoma. Kot rečeno, sem koristil pravice, ki jih oče kot starš lahko:

vzel sem očetovski dopust, s partnerko pa sva si razdelila tudi del dopusta za nego in varstvo otroka. Rezultat vsega opisanega se je odražal v dejstvu, da sem z otrokoma preživel njunih prvih dvesto dni življenja. Splet okoliščin in možnost izrabe očetovskih pravic mi je omogočil, da sem z naraščanjem morda preživel več časa kot drugi očetje, ki so zaposleni. S tem sem nedvomno pomagal tudi partnerki, da ni bila povsem sama pri skrbi za njiju. Skupaj sva se trudila, da so bila nočno-dnevna dežurstva kar se da zanimiva, monotonost sva popestrila z najrazličnejšimi animacijami. Skupaj smo se prebijali skozi nespečnost, s partnerko sva si izmenjaje podajala »obveznosti« pestovanja, se smejala svojemu neubranemu petju najrazličnejših pesmi, spontano sva pripovedovala izmišljene zgodbe in še mnogo mnogo tega. Postal sem strokovnjak za preizkušanje in menjavo plenice, skorajda laborant na področju strukture in ustreznosti različnih vrst mleka v prahu, »fashionfreak« pri nakupovanju otroških oblačil, z lahkoto bi bil lahko tudi farmacevtski pomočnik v kakšni lekarni in še in še.

Ko sem v mladih letih doživel kakšno bridko izkušnjo, se soočil z negativnimi in žalostnimi stranmi življenja, so mi starejši velikokrat govorili, da ko bom odrasel, se tega ne bom spomnil. Prepričevali so me, da človeku v spominu po večini ostanejo le lepi trenutki. S časoma sem ugotovil, da je res tako. V življenju si ljudje v glavnem zapomnimo srečne, prijetne, zanimive trenutke, slabi spomini pa z leti zbledijo – vsaj velika večina. Ugotavljam, da je tudi moj spomin precej selektiven pri memoriranju dobrih in slabih dogodkov. Če se ozrem na prvo dekada svojega očetovstva, lahko zapišem, da sem pozabil na številne prebedene noči, praske, buške, zlome, vročine in druge zdravstvene tegobe, s katerimi sta se spopadala otroka. Ohranjam pa spomine na tiste trenutke, ki so koticke oči napolnili s solzami sreče, razširili ustnice in jih zavihali v koticah navzgor: prva noč, preživeta doma, prvo »vozičkanje« oziroma prvi sprehod z otrokoma po vasi, prvo »pasenje kravic«, prvi poskusi kobacanja, prvi zobki, prvi koraki, prve besede, prva noč brez plenice ... Ničkolikokrat so mi po obrazu polzele solze sreče, neštetokrat so me bolele trebušne mišice zaradi smeha, ogromno scen se mi je v času kobacanja, plazenja in negotovih korakov vtisnilo v spomin. Človekov organ za spomine je včasih tudi muhast in zaradi različnih okoliščin se lahko zgodi, da iz možganov kaj spolzi – včasih tudi kaj takšnega, kar si ne bi želeli. Zato je v takšnih primerih ljudem na pomoč priskočila tehnologija z različnimi aparati za »lovljenje« nepozabnih trenutkov. Tako kot večina mladih družin smo tudi pri nas skorajda vsak gib ovekovečili s fotografijo. Nastalo je tisoče in tisoče posnetkov. V prvih nekaj letih smo imeli v lokalnem fotografskem ateljeju količinski popust na izdelavo fotografij. Če nismo dali razviti več tisoč fotografij, nismo dali nobene.

Kot bi mignil, je bil tu čas sekundarne socializacije. Babici sta se počasi naveličali varovanja, sploh ker sta bili v tej vlogi petič oz. šestič. S partnerko sva se soglasno odločila, da je za otroka najbolje, če del zgodnjega otroštva preživita v vzgojno-varstveni ustanovi. Pri treh letih je torej sledil odhod v vrtec. Novo okolje, novi obrazi, nov red, nova, drugačna avtoriteta. Moja otroka sta ob pomoči prijaznega osebja vrtec sprejela odlično. Ni bilo žalostnih pogledov, ko sva ju s partnerko puščala tam. Najbrž je težko staršem, ki morajo zaradi odhoda v službo svojega otroka objokanega pustiti pri povsem tujih ljudeh. Midva teh težav nisva imela. Obdobje v vrtcu je bilo za naju kot starša in za otroka več kot dobrodošla izkušnja. Če zanemarimo občasne bolezni in kakšnega nezaželenega parazita v gostih laseh, je bil vrtec zanj koristna. Novo okolje je prineslo nove obraze, sklepala so se nova prijateljstva, ki so se iz vrtca prenesla naprej v šolo.

Ljudje smo družabna bitja in vsakršna nova oblika socializacije nam prinaša več plusov kot minusov. Obdobje, preživeto v vrtcu, ni imelo kakšnih negativnih vplivov na mojo službo. Na srečo sta babici v primeru viroz radi priskočili na pomoč.

Žal so se časi romantičnega sobivanja s partnerko, še ko sta otroka obiskovala vrtec, končali. Ker nisva več doumela, kaj pomeni razumeti in ljubiti partnerja, ker ni bilo ne želje ne volje po sklepanju kompromisov, sva se razšla. Menila sva, da je bolje, če se kot partnerja razideva, a bila soglasna, da bova ostala starša. Tega, da nima smisla vztrajati v zakonu zaradi otrok, sva se zavedala in ugotovila, da sva, dolgoročno gledano, z ločitvijo otrokoma zagotovo prihranila marsikatero bridko izkušnjo. Sčasoma sem spoznal, da je realizem, začinjen z esenco pravljичnosti, v trenutkih, ko si z otrokom, lahko precej boljši od navidezne, zlagane harmonije zakoncev. Za otroka je bila ločitev šok, a sta jo s časom vsaj delno prebolela. Od takrat je minilo že pol ducata let, a včasih se iz njunih ust še vedno sliši, da bi bilo lepo, če bi oči in mami spet živela skupaj. Sicer razumeta situacijo med nama in vesta, da nikdar več ne bova skupaj, a kdo bi jima zameril, če si želita, da bi dve osebi, ki ju imata najrajši, spet živeli skupaj.

Naslednji klobčič volne, iz katere se je vila rdeča nit mojega očetovstva, se je začel odvijati po odhodu otrok v šolo. Spremljanje šolskega kurikulumuma je zame zanimivo predvsem z vidika spreminjanja šolskega sistema. Tako veliko se je spremenilo v primerjavi s časi, ko sem jaz hodil v šolo, da mi je zanimivo sestiti z njima h knjigam in se učiti. Zdaj smo približno na pol poti guljenja osnovnošolskih klopi in upam, da večjih težav v tej fazi njunega življenja ne bo. V mojem otroštvu so starši delali do 14. ure, a kljub vsemu času, ki so ga imeli na voljo po službi, nikoli niso sedeli z mano pri šolskih obveznostih. Današnji življenjski tempo je ostrejši kot nekoč. Starši po večini delamo dlje kot do 14. ure in imamo tudi druge obveznosti. Današnji sistem otroka pripravi do tega, da mora večino obveznosti za šolo narediti sam – če ne v šoli, pa doma. Starši, če je čas, postajamo zgolj nadzorniki, ki ugotavljamo, ali so vsakodnevne obveznosti opravljene. Velikokrat pa niti za to ni časa. Če gledam svojo družinsko situacijo, ugotavljam, da je še malce bolj specifična, ker otroka nista vsak dan z mano. A ne glede na vse nisem črnogled. Zdi se mi, da se otroci iz generacije v generacijo spreminjajo in da so kar prilagodljivi in bodo zmogli opraviti vse obveznosti, ki jih od njih pričakuje družba.

Večkrat mi je hudo, da moja otroka ne uživata radosti »popolnih družin«. Tu mislim na družine, kjer oče in mati resnično ljubita svoje otroke, lastno življenje in drug drugega. Kot otrok ločenih staršev, sem si vedno želel, da bi moji otroci vsako jutro začutili topel objem obeh staršev in da bi jih vsako noč v sen popeljala pravljica iz ust obeh. S trenutki, ki so že minili, in za »zgodbami«, ki nikdar več ne bodo »meso postale«, smo končali. Živimo v sedanjosti, pa naj bo še tako kruto realna.

V trenutkih, ko sem z otrokoma, sem res z njima. Tako fizično kot tudi psihično. Nikoli se mi ne zgodi, da bi službene stvari prinašal domov in bil tako samo telesno v istem prostoru, z mislimi pa povsem drugje. Zaradi razumevanja vodilnih v službi nimam nikoli težav, ko je treba vzeti dopust v času počitnic ali praznikov, ko so otroci prosti šolskih obveznosti. Skupne trenutke preživimo kakovostno, kar se odraža tudi v naši povezanosti in navezanost drug na drugega. Zavedam se, da bo kmalu prišel čas adolescence. Čas, ko bo hormonska dejavnost v mladih

telesih za nas »starce« včasih nerazumljiva. Upam in želim si, da bodo vezi naše povezanosti zdržale vso ostrino mladostniške upornosti in iskanja lastnega jaza.

Vesel sem, da sem oče. Tega »naziva« ne bi zamenjal za nič drugega na tem svetu.

Ton

49 let; dva otroka, stara 13 in 18 let.

Priložnost, da napišem nekaj o svojem starševanju, sem izkoristil za to, da postavim vprašanje, ali smo ljudje z duševno motnjo sploh primerni za očete in starše, je sploh prav, da se razmnožujemo.

Moja očetovska zgodba je nekoliko posebna. Odraščal sem namreč z bipolarno motnjo, ki je po dvajsetih letih znova prišla na dan ravno v času, ko sva z ženo začela razmišljati o otrocih. Če sem prej živel normalno življenje, diplomiral in se zaposlil, so me ob ženini nosečnosti znova začela moriti vprašanja o duševnem zdravju, ki sem se jih prej desetletje in več skrbno ogibal; posebej me je dajalo vprašanje o dednosti različnih motenj. Za »mojo bolezen« starejši viri navajajo, da naj bi bila dedna v približno 25 odstotkih. Bi se moral potomstvu povsem odpovedati? Če ne, je prav in pošteno že na začetku obremeniti otroka z neljubimi življenjskimi možnostmi?

Prva leta mojega očetovstva so spremljale neznanske tesnobe in panični napadi. Danes razumem, da je šlo za dokaj enostaven strah pred odgovornostjo, ali bom sploh dober oče. Kot sokol sem bedel nad vsakim dihom svoje hčerke, neprestano analiziral njene odzive na svet, umiral vsakokrat, ko je zbolela (in do najstniških let je bilo to ob vsaki sapici), predvsem pa kot natančen stroj tehtal vsako spremembo v njenem čustvovanju. Med bipolarnimi bolniki namreč velja za »zdravo«, če človek kar najmanj oziroma vsaj kontrolirano čustvuje: vsako pretirano veselje ali žalost sta takoj razlog za paniko. Bog ne daj torej, da otrok joče ali se, še huje, smeje!

Moja prva leta očetovstva so torej potekala dokaj burno. Predvsem partnerki gre zahvala, da se nam ni vsem skupaj zmešalo. Vmes smo dobili še eno deklico, ki je bila deležna manj analitičnega nadzora kot prva. Še danes, ko sta obe najstnici in prva že skoraj na fakulteti, je pri »tamali« povsem samoumevno marsikaj, skozi kar je morala »tavelika« ob neskončnemu analiziranju.

Priložnost, da napišem nekaj o svojem starševanju, sem izkoristil za to, da postavim vprašanje, ali smo ljudje z duševno motnjo sploh primerni za očete in starše, je sploh prav, da se razmnožujemo. Če sodim po svojem primeru, je odgovor enoznačen da. Brez očetovske izkušnje ne bi nikoli vedel, ali sem sposoben odraslosti in odgovornosti v smislu, da vsak dan, leto za letom živim s svojo družino, prispevam svoj delež in celo sodelujem pri vzgoji povsem novih ljudi. Moja otroka sta bila resda od rojstva analizirana huje od dveh laboratorijskih živalic, a se mi danes zdi, da sta morda tudi zaradi neprestanega zasliševanja in terjanja pojasnil za vsako malenkost razvili neko ključnovalno zdravo samozavest, ki ju zaznamuje kot uspešni in tudi zadovoljni mladenki. A vendarle: je bilo prav na živem človeku preizkušati svoje sposobnosti? Kaj bi se zgodilo, če bi se izkazalo nasprotno? Otroka težko vrnemo v porodnišnico, češ »samo še leto, dve psihoterapije potrebujem, pa sem nazaj«.

Žal poznam kar nekaj razpadlih družin svojih kolegov in prijateljev, ki jih je zaznamovala duševna motnja. Res je, večini se nam je zgodilo, da pri načrtovanju družine nismo mislili na

motnjo (izkušnje te vrste ljudje potisnemo globoko, tudi povsem v nezavedno), nekaterim pa se je stanje sprožilo šele s starševstvom, ki je objektivno eden največjih šokov v življenju. No, kolikor jih poznam, so v zakonu in družini obstali tisti očetje, ki so imeli že prej tesen in iskren stik s partnerico in so dodatne, psihične težave znali razumeti in premagati kot eno od, ne pa bistveno reč v svojem življenju.

Imam znanca, ki si je v maniji pomagal (kot jih to počne veliko) z marihuano, o gojenju in negovanju rastline pa je razložil tudi sinovemu prijatelju, ki je prihajal na obisk. Sledilo je mučno pravdanje s posledično popolno prepovedjo stikov. Drugi znanec je izgubil že dvoje družin in očetovstev, preden so mu spremenili diagnozo iz shizofrenije v bipolarno motnjo, mu našli ustrežnejša zdravila in predvsem začeli resno delati na njegovih simptomih. Ni odveč pripomniti, da bi bila ob drugačni diagnozi drugačna tudi njegova življenjska pot.

Vendar se stanje popravlja. Dve ženski z »mojo«
diagnozo sta v zadnjih letih rodili in si ustvarili družini. Še pred desetletjem je bilo vsako razpravljanje o tem s psihiatrijo povsem nesmiselno. Z manj fatalizma in več pripravljenosti na pomoč, je starševstvo danes dejansko dostopnejše večjemu krogu ljudi. In prav je tako.

2. del
NORVEŠKA

Michael

30 let; prvi otrok na poti.

Kot oče sem aktivno sodeloval že v času partnerkine nosečnosti in se redno udeleževal sestankov z babico, ki sva jo s partnerko izbrala po priporočilu in bila z njo zelo zadovoljna. Pri organiziranju srečanj se je na primer prilagodila mojim delovnim obveznostim, razen o razvoju in psihologiji otroka smo se pogovarjali tudi o moji vlogi očeta in partnerja.

Sem psiholog in se strokovno ukvarjam z vprašanji vloge očetov v družini. Kmalu bom postal tudi sam oče, zato bi na tem mestu rad pisal predvsem o mojih osebnih izkušnjah. Izkoristiti nameravam celotno 10 tedensko kvoto očetovskega dopusta in če bodo razmere dopuščale, bom vzel tudi še nekaj tednov dodatnega dopusta. Misel, da bom med očetovskim dopustom sam skrbel za dojenčka, me skrbi in navdušuje. Dodatno k vznemirjenju prispeva, da sva se s partnerko odločila, da ne želiva vnaprej vedeti za otrokov spol in tudi, da je napovedani datum rojstva za najinega prvorojenca na prestopni dan. Ukvarjal sem se z različnimi mislimi o prihajajočem času in vlogi, ampak moram reči, da je to tudi malce težko, ker je nekoliko nadrealistično in neznano. Najprej morava otroka videti. Upava, da bo lep in zdrav.

Pomembno je imeti realna pričakovanja o tem, kaj pomeni biti starš. Poskusil bom izpolniti vlogo očeta po najboljših močeh, vendar si ne prizadevam za popolnost. Vedno obstaja nevarnost zelo visokega padca, če si postavimo previsoke ideale, ali če stalno gledamo, kaj počnejo drugi s svojimi otroki in poskušamo narediti enako. Po najboljših močeh bom otroku zagotovil varno in srčno okolje, z izkazovanjem veliko ljubezni ter mu pri tem posredoval tudi okvirje za razumevanja sveta.

Kot oče sem aktivno sodeloval že v času partnerkine nosečnosti in se redno udeleževal sestankov z babico, ki sva jo s partnerko izbrala po priporočilu in bila z njo zelo zadovoljna. Pri organiziranju srečanj se je na primer prilagodila mojim delovnim obveznostim, razen o razvoju in psihologiji otroka smo se pogovarjali tudi o moji vlogi očeta in partnerja. Zelo koristna so bila tudi predavanja o rojstvu otroka. Meni so ta srečanja in tečaji predvsem dali občutek, da sem sposoben sodelovati pri nosečnosti in vzgoji otroka.

Vendar pa vidim v sedanjem sistemu tudi pomanjkljivosti. Oče ima možnost, da se udeležuje srečanj z babicami samo, če si vsakič vzame nekaj ur neplačanega dopusta oziroma koristi nadure. Jaz sem v povprečju za vsako srečanje porabil dve uri in dobil od direktorja namig, da ni praktično, če si jemljem prosti čas za take opravke. Take situacije lahko vplivajo na to, da se očetje ne odločajo za aktivno sodelovanje v času nosečnosti, kar za sabo potegne slabše znanje o razvoju otroka, omejene možnosti za postavljanje vprašanj babicam, slabše poznavanje nasvetov in tako naprej. Zaradi tega se lahko mama med nosečnostjo počuti tudi bolj osamljeno.

Mislím, da družino še vedno preveč obravnavamo kot žensko zadevo in ne kot celoto. Očetje lahko prispevamo na več načinov, od razbremenitve matere, do izboljšanja odnosov z otrokom. Družina je ranjena, če eden od njenih spojev ne deluje dobro. Na tem mestu moram poseči po mojem strokovnem znanju, saj raziskave kažejo, da udeležba očeta v družini pri otroku pozitivno vpliva na razvoj jezika in da imajo otroci očetov, ki so bili veliko doma v prvem letu po rojstvu, manj moteče vedenje pri dveh letih. Pri tem je pomemben dejavnik v razvoju otroka tudi očetovo duševno zdravje, saj študije kažejo, da na otroka vpliva psihološko stanje očeta še preden se rodi.

Razen izobraževalnih aktivnosti je bilo zame zelo pomembno vzporedno grajenje gnezda skupaj s partnerko doma. Odločil sem se, da bom sam naredil zibelko na osnovi domišljije. Zdaj je končana in mi daje občutek dosežka in zavezanosti do otroka, ki ga pričakujeva. Najpomembnejše pa se mi zdi, da do izzivov pristopam na pozitiven način, z veseljem in nasmehom. Če bi poslušal samo tiste, ki pravijo, da je naporno, da je malo spanja in da otrok nikoli ne neha jokati, bi lahko postal preveč zaskrbljen.

Kristian

30 let; trije otroci, dva stara 3 leta in eden 11 mesecev.

Biti doma z otroki ni manjvredno ali žensko delo, je prevzem odgovornosti in predpogoj za dobre odnose s svojimi otroki.

Pred nekaj več kot dvema tednoma sem začel z očetovskim dopustom. Veliko se govori in je bilo povedanega o tem, da mnogi moški mislijo, da je očetovski dopust sinonim za brezdelje. Tudi sam sem bil deležen pripombe: »Torej do avgusta ne delaš nič?« To je bilo zame tako razkritje kot tudi zastrašujoče. Razkritje, ker kaže na pomanjkanje znanja in izkušenj o tem kako se ustvari dom, vodi gospodinjstvo in vzgaja otroke. Zastrašujoče, ker se zdi, da delo doma ni cenjeno. Iluzija, da je iti v službo veliko bolj pomembno, kot pa doma zgraditi varen in srečen dom, je nevarna iluzija, ki ogroža glavni gradnik naše družbe. Biti doma na očetovskem dopustu ni postopanje, ne pomeni brezdelja, prav nasprotno. Doma hitro odkrijete, da vodenje gospodinjstva in vzgoja otrok nista enostavna. Zgodnja jutra, oblačenje, menjavanje plenice, zajtrk, zlaganje posode v pomivalni stroj ... tako tečejo dnevi. Prepričan sem, da je veliki večini moških koristilo, da so vzeli očetovski dopust in bili nekaj časa doma.

V obdobju očetovskega dopusta sem se veliko naučil. Najprej, veliko bolje sem spoznal najmlajšega otroka. Bolje poznam njegov ritem in rutino, bolje razumem njegovo govorico telesa in zdi se mi, da sva z malo zverjo zaradi tega bolje povezana. Pozornost, fizični stik, stik z očmi, udobje in povezanost - majhni otroci imajo veliko potreb in očetovski dopust mi nudi ustrezen okvir za to, da jih izpolnjujem. V času dopusta sem tudi izkusil, da imam jasne omejitve in se bolje seznanil z lastnim temperamentom. Mislim, da sem postal bolj potrpežljiv.

Na tisoče očetov je danes na očetovskem dopustu, tava okoli po Norveškem z dojenčki, menjava plenice, dela zaloge kosmičev in čeblja z malčki. Osebno menim, da bi morala biti shema očetovskega dopusta bolj fleksibilna, vendar je to druga tema. Upam in verjamem, da bodo sedanje generacije očetov stvari opravile bolje kot prejšnje generacije. Biti doma z otroki ni manjvredno ali žensko delo, je prevzem odgovornosti in predpogoj za dobre odnose s svojimi otroki. Mislim, da bodo zelo redki od nas na smrtni postelji razmišljali o očetovskem dopustu kot o izgubljenem času. Marsikateri oče se je že pokesal nad svojo preteklostjo in se spraševal, zakaj ni bil več prisoten doma.

Harald

37 let; en otrok, star 11 mesecev.

Vedno sem razmišljal, da če bom postal oče, bom ostal za nekaj časa doma z otrokom. In ko je ta čas prišel, sem kar malo zavidal partnerki, ker je ostala doma celih prvih 9 mesecev.

Na očetovskem dopustu sem tri tedne in moram reči, da je lažje kot sem si predstavljal. Zdaj, ko je hčerka stara skoraj 11 mesecev, se že zna zamotiti za kratek čas, tako da imam dejansko dovolj časa tudi za kuhanje večerje in morda še uspem zložiti perilo v pralni stroj. To ni tako, kot če jo moraš ves čas nositi. Vseeno pa je dela več, kot si sprva mislite.

Vedno sem razmišljal, da če bom postal oče, bom ostal za nekaj časa doma z otrokom. In ko je ta čas prišel, sem kar malo zavidal partnerki, ker je ostala doma celih prvih 9 mesecev. Takrat sem bil pogosto zdoma, ker sem kot glasbenik dosti potoval, zato sem ves čas čutil, da nekaj zamujam. Dejanski postopek za uveljavljanje pravice do očetovskega dopusta ni bil ravno enostaven, ker sem samozaposlen in delam pri dveh delodajalcih, a se je bilo vredno potruditi tudi s papirologijo. Očetovski dopust je super stvar.

Največji izziv je bil verjetno ta vikend, ko je partnerka s prijateljicami odpotovala v Rigo. To je bil njen prvi prosti vikend po rojstvu hčerke. Že prej sem veliko razmišljal o tem, kako bodo stvari potekale. Partnerka jo še vedno doji in ko pride domov iz službe, je hčerka takoj pri njej. Prava mamina punčka. Nisem je še uspaval, zdaj bova pa sama cel vikend... A je šlo presenetljivo gladko. Če bi se zgodilo nekaj mesecev nazaj, verjetno ne bi bilo tako. Zdaj se je hči že bolj navadila name, pa tudi jaz sem postal bolj spreten, saj veste, menjavanje plenice, pripravljanje hrane in druga rutinska dela ter razumevanje neverbalnih znakov je težje, če nisi dovolj časa z otrokom. Opažam tudi, da se hči zdaj počuti bolj varno z mano. Na začetku, ko je partnerka odhajala na delo, je jokala. Zdaj ji pomahava v pozdrav in to je to.

Začel sem pisati blog o svojem življenju in prehodu od »mestnega modela« do očeta novorojenke. Pišem o vsem, od težav s pomanjkanjem spanca do raziskav o vplivu lesenih tal na otrokove motorične sposobnosti. Objava, ki je odprla največ razprav, je bila o dojenju, alkoholu in očetih. Precej je zdravstvenih nasvetov o tem, koliko alkohola lahko spije doječa mati. Jaz pa sem vprašanje postavil drugače: Koliko lahko spije očka, medtem ko mama doji? Problem ni v mleku, ampak v tem, da opit ali pijan starš ne more odgovorno skrbeti za otroka.

Markus

34 let; en otrok, star 1 leto.

Prva dva tedna si nisem upal storiti ničesar. Dobesedno, niti skozi vrata nisem šel. Bil sem doma in poskušal ugotoviti, kaj bo kot naslednje naredil sin.

Vesel sem, da sem postal oče in da sem vzel očetovski dopust, čeprav so se mi ob tem porajala številna vprašanja. Kako bom otroka nahranil? Kako ga bom uspaval? Kako naj se sploh znajdem v teh štirih (!) mesecih? Ali mi bo ostalo tudi kaj časa zase, za gledanje TV-serij? Bom lahko medtem tudi kaj napisal?

O tem, ali bi sploh vzel očetovski dopust, nikoli ni bilo nobenega dvoma, saj je to zame pomenilo neposreden dokaz, da dajem sinu v življenju prednost pred drugimi stvarmi. Tudi žena me je spodbujala k temu in delodajalec je na mojo prošnjo odreagirala z razumevanjem.

Še vedno se spominjam prvega dne očetovskega dopusta. Žena je vstala zgodaj in odšla na delo, prvič po skoraj letu dni. Sin, ki je ob tej priložnosti ostal v najini postelji, je ležal poleg mene in mirno spal. Ležal sem zraven njega in po glavi se mi je spet podilo kup vprašanj. Vraga! Kaj naj storim zdaj? Prva dva tedna si nisem upal storiti ničesar. Dobesedno, niti skozi vrata nisem šel. Bil sem doma in poskušal ugotoviti, kaj bo kot naslednje naredil sin. Bilo je toliko stvari, na katere nisem mogel vplivati. Počutil sem se zelo slabo pripravljenega. Toda ni mi preostalo nič drugega kot zmedeno iti naprej. Postopoma sem postajal bolj samozavesten v novi vlogi in nisem več samo čakal, da bo otrok utrujen ali lačen.

Kmalu mi je postalo jasno, da je očetovstvo najboljši čas v mojem življenju. Zbujam se s svojim sinom, kuham, poslušam glasbo, hodim na dolge sprehode in po štirih mesecih mi je jasno, da je to velika izkušnja. Izkušnja, ki mi jo lahko drugi zavidajo. Če kaj obžalujem, je to, da ne morem imeti več očetovskega dopusta. Čas je mineval zelo hitro, čeprav dejansko nisva počela nič posebnega.

Kar mi bo verjetno najbolj ostalo v spominu o najinih začetkih, so bila dnevna potepanja. Moj sin je bil rad v vozičku, zato sva imela skoraj vsak dan dolg sprehod, po možnosti z določenim ciljem. Večkrat sva v Oslu obiskala najboljšo kavarno za očete, kjer lahko poješ enolončnico in spiješ kavo, medtem ko se otrok plazi z drugimi otroki.

Življenje med očetovskim dopustom je tudi naporno, neprijetno in zahtevno, vendar pa v nobenem trenutku ni dolgočasno. Vedno je nekaj, kar te zaposluje. Oblačenje, pranje perila, igranje, uspavanje, menjavanje plenice, kuhanje, pospravljanje itd. To je neverjetno, koliko aktivnosti lahko ustvari to majhno bitje, ki niti pretirano mobilno ni.

Preden sem vzel očetovski dopust, sem bil zelo negotov glede otrok. Čutil sem, da v primerjavi z ženo nisem popoln skrbnik. Danes lahko rečem, da sva z ženo enakopravna. Nič ni bolj razveseljivo kot biti sposoben skrbeti za svojega otroka.

Hans Petter

30 let; dva otroka, stara 1 mesec.

Pomembno mi je, da bom mojim otrokom nudil to, za kar sem bil jaz prikrajšan. Kar pomeni, da bom fizično bolj prisoten in vzor mojim otrokom.

Iz otroških let nimam veliko spominov na očeta. Starša sta se ločila pri mojih sedmih letih in kasneje smo imeli z njim zelo malo stikov. Vedno je bil nestanoviten in je veliko potoval. Poleg tega je imel napete odnose s svojimi lastnimi starši, kar ni bila dobra popotnica, da bi postal dober oče. Ni bil veliko prisoten, a ko je bil doma, imam samo lepe spomine nanj. Stvar z očetom je bila taka: če je bil v »svojem elementu«, sva se imela izredno lepo.

Eden od dogodkov, ki se jih najbolj spominjam iz otroških let, seže v čas, ko je moj oče na novo tlakoval pred hišo. Star sem bil med 4 in 5 let. Po tlakovce sva se morala odpeljati v 2-3 ure oddaljeno mesto, kar je za naju predstavljalo enodnevni izlet. Spomnim se, da je bilo poletje in vroče. Ko sva z očetom prispela do kamnoloma, je začelo deževati. Toplo poletje, skoraj tropsko. Biti tam zunaj in delati na dežju, je bilo malce nenavadno, vendar je bilo zame to lepo doživetje.

Nekaj let za tem, ko sva z očetom zopet vzpostavila kontakt, sva imela vrsto podobnih izletov v tujino. Ko se je moja sestra poročila v Malagi, je oče najel avto za pot nazaj na Norveško. Tako smo se vsi, moj oče, mlajši brat in jaz peljali od Malage do Osla. Bil je zelo lep, nekakšen »fantovski« izlet. Potovanja so postala ena od stvari, ki sva jih z očetom počela skupaj.

Ko sem sam začel premišljevat, da bi imel otroke, sem bil mnenja, da ne bom takšen kot moj oče, vendar se je to sedaj malce spremenilo. Odnos, ki ga imam danes z očetom, je povsem drugačen od odnosa z njim pred desetimi leti. Moj oče je v veliki meri prevzel odgovornost za svoje lastne življenje, za kar sem vesel. Vendar ga še vedno jemljem bolj za prijatelja kot za starša, saj je starševstvo prevzela mama.

Pomembno mi je, da bom mojim otrokom nudil to, za kar sem bil jaz prikrajšan. Kar pomeni, da bom fizično bolj prisoten in vzor mojim otrokom. Ne želim, da bi bili moji otroci v skrbeh, ali se bom držal obljubljenega ali ne, kot sem bil jaz.

Opažam pa, da sem od očeta prevzel način, kako izkazujem bližino in vzpostavljam fizični kontakt z otroki. Všeč mi je tudi način, kako moj oče govori z otroki. Ne obravnava jih kot da so neumni. Je iskren in se ne izogne vprašanju samo zato, ker je na njih težko odgovoriti. Namesto tega razloži stvari na enostaven način, ne da bi se slišalo preveč neumno.

Henrik

45 let; en otrok, star 11 let.

Če pogledam mojo hčer in kako odraščajo njene vrstnice in vrstniki, vidim, da se vse vrti okoli njihovih potreb, zato je dobro, če otroci v očetu ali mami prepoznajo še kaj več kot le osebo, ki mora te potrebe zadovoljevati.

Čeprav je oče vsak dan prihajal domov iz službe med četrto in peto uro popoldan, sem ga doživljal kot oddaljeno osebo. Tudi ko je bil doma, nikoli ni bil za nas otroke tako dostopen kot mama, ki je bila veliko bolj prisotna v naših življenjih. Morda sem bil zato toliko bolj pozoren vsakokrat, ko mi je omogočil kanček vpogleda vase.

Dobro se spomnim dogodka pri svojih šestih letih, ko nam je oče - meni in drugim fantom z ulice - pokazal, kako se naredi in spušča papirnato letalo. Način, kako je zložil papir, je naredil name velik vtis. Preprosto, listi so leteli po zraku. Spomnim se tudi, ko sem bil kot otrok z očetom v trgovini z lesom, kjer sva nakupovala material za enega od njegovih gradbenih projektov. Načrti nekaterih stavb so zame predstavljali labirint, v katerem se nisem znal orientirati, on pa je bil v »svojem elementu« in je natančno vedel, kako najti pot iz te zmede. Oče je bil gradbeni inženir, kar je tudi pomenilo, da je doma in v brunarici popravil in zgradil vrsto stvari, pri čemer smo mu pomagali skupaj z mojimi sestrami in brati.

V mojih dijaških letih mi je oče tudi pomagal do poletnega dela kot gradbeni delavec. Čeprav to ni bil poklic, ki sem ga kasneje sam izbral, kot odrasel zelo cenim, da sem očeta spoznal tudi po poklicni plati. To mi je omogočilo, da sem se naučil veliko o ljudeh in o gradbeni tehniki.

Ko sem sam postal oče, se mi je zdelo pomembno, da bom v primerjavi z mojim očetom bližje svojemu otroku, tako fizično kot mentalno. In tudi sem, čeprav ni enostavno.

Ko pomislim na svoje odraščanje in na to, kakšen je bil moj odnos z očetom in mamo, se mi zdi, da je bil popolnoma drugačen, kot so odnosi danes med otroki in starši. Skupaj z mojimi brati, sestrami in prijatelji smo bili v veliki meri prepuščeni sami sebi. Kako smo se imeli, kaj smo razmišljali in delali, je bilo odvisno od nas samih, samo da smo redno hodili v šolo in domov na kosilo.

Danes imam do sebe kot očeta povsem drugačna pričakovanja in mislim, da to velja tudi za druge starše, ki jih poznam. Gre za to, da hočem vedeti, kako gre moji hčerki v šoli pri različnih predmetih in kaj se dogaja z njenimi prijatelji. Morda bi zato moral bolje spoznati kakšnega izmed staršev, ki ima svojega otroka pri telovadbi, kamor hodi moja hči.

S tem, kakšen sem kot oče, lahko vplivam na otrokovo samozavest. Še bolj pomembno pa se mi zdi, da sem hčerki toliko blizu, da bi mi povedala, če bi postala žrtev medvrstniškega nasilja ali v primeru kakšne druge resne stvari. Tako blizu jaz z mojim očetom nisem bil.

To kar pa bi želel prenesti naprej od svojega očeta je, da tudi svojo hčer seznanim s stvarmi, ki mi nekaj pomenijo. Da ji razložim in pokažem s čim se ukvarjam, kaj delam v službi in kakšni so moji interesi. Če pogledam mojo hčer in kako odraščajo njene vrstnice in vrstniki, vidim, da se vse vrti okoli njihovih potreb, zato je dobro, če otroci v očetu ali mami prepoznajo še kaj več kot le osebo, ki mora te potrebe zadovoljevati.

Očetje in delodajalci v akciji

Projektni konzorcij

Koordinator: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družboslovne in politične študije

Partnerske organizacije: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, Nicha d.o.o., Reform – resource centre for men

Univerza v Ljubljani

nicha

reform
RESOURCE CENTRE FOR MEN